

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filozofická

Diplomová práce

Tokijský proces

Jana Konopová

Plzeň 2014

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra historických věd

Studijní program: Historické vědy

Studijní obor: Moderní dějiny

Diplomová práce

Tokijský proces

Jana Konopová

Vedoucí práce:

PhDr. Roman Kodet, Ph.D.

Katedra historických věd

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2014

Prohlašuji, že jsem tuto práci vypracovala samostatně a použila jen uvedeníh pramenů a literatury.

Plzeň, srpen 2014

.....

Děkuji PhDr. Romanu Kodetovi, Ph.D. za cenné rady, odborné připomínky a vedení práce.

Obsah

1	ÚVOD	1
2	PORÁŽKA JAPONSKA VE DRUHÉ SVĚTOVÉ VÁLCE	6
	2.1 Přípravy na válku	6
	2.2 Útok na Pearl Harbor	8
	2.3 Válka v Pacifiku	9
	2.4 Konec války a japonská kapitulace.....	13
	2.5 Japonsko po válce	14
3	OKUPAČNÍ SPRÁVA	17
	3.1 Počátky okupace a její struktura	17
	3.2 První reformy.....	19
	3.3 Nová ústava	21
	3.4 Ekonomické a hospodářské reformy	22
	3.5 Konec okupace	23
4	PŘÍPRAVA TOKIJSKÉHO PROCESU	25
	4.1 Členové tribunálu.....	28
5	OBŽALOBA A HLAVNÍ OBŽALOVANÍ	30
	5.1 Obžaloba	30
	5.2 Obžalovaní.....	32
6	PRŮBĚH PROCESU	44
7	ROZSUDEK	49

7.1 Bezprostřední reakce japonské společnosti.....	55
8 OBDOBNÉ VÁLEČNÉ PROCESY	59
8.1 Norimberský proces	59
8.2 Další válečné procesy v Evropě	62
8.3 Procesy s válečnými zločinci na Dálném východě	63
8.3.1 Britské vojenské úřady	64
8.3.2 Vojenské úřady Spojených států amerických	65
8.3.3 Australské vojenské soudy.....	67
9 ZÁVĚR	69
10 BIBLIOGRAFIE.....	74
10.1 Prameny a literatura.....	74
10.2 Články	76
RESUMÉ	79

1 ÚVOD

Mezinárodní vojenský tribunál pro Dálný východ v Tokiu se stal společně s obdobným procesem v německém Norimberku významným historickým i právním mezníkem. V průběhu těchto procesů byli krátce po druhé světové válce souzeni nejvýznamnější příslušníci poražených států, Japonska a Německa, kteří byli obžalováni z podílu na rozpoutání tohoto světového konfliktu.

Vzhledem k dřívější porážce nacistického Německa se Norimberský tribunál odehrával před Tokijským, díky čemuž mohl Mezinárodní vojenský tribunál pro Dálný východ stavět na právních principech, které byly kodifikovány již v Německu. Tyto principy se týkaly rozdělení hlavních zločinů do tří kategorií – souzeny byly zločiny proti míru, zločiny proti lidskosti a válečné zločiny, přičemž každá kategorie byla zcela nově definována.

Základním cílem práce je analyzovat proces s japonskými válečnými zločinci, proto je pozornost věnována již okolnostem vstupu Japonského císařství do druhé světové války a jejímu průběhu, který se soustředí především na oblast Tichého oceánu. Další část práce se zaměřuje na období poválečné spojenecké okupační správy Japonska, stejně tak i na japonskou společnost a její vnímání Tokijského procesu. V souvislosti se zvoleným tématem se práce rovněž zaměřuje na obdobné válečné procesy s válečnými zločinci v různých částech světa.

Diplomová práce je rozdělena do sedmi hlavních kapitol, které jsou pro větší přehlednost děleny na podkapitoly. První část se věnuje japonskému vstupu do druhé světové války, ke kterému došlo 7. prosince 1941 nečekaným útokem na Havajské ostrovy, americkou tichomořskou základnu. Japonsko zapojení se do války dlouho plánovalo, ke konečnému rozhodnutí došlo v souvislosti se sbližováním s nacistickým Německem, stejně jako vinou nepříznivého vývoje mezinárodní politiky a narůstajících hospodářských sankcí. Tyto sankce reagovaly na japonskou agresivní válku proti Číně, která začala již roku 1931 bez oficiálního

vyhlášení války ze strany Japonska, a docházelo při ní k velkým ztrátám na životech mezi civilním obyvatelstvem. První kapitola též zahrnuje japonskou porážku ve druhé světové válce a následnou cestu k podpisu kapitulace, k této události došlo 2. září 1945 v Tokijském zálivu na palubě americké lodi *Missouri*.

Druhá kapitola mapuje spojeneckou okupační správu, tedy období od konce druhé světové války v Japonsku do 28. dubna 1952, kdy vešla v platnost sanfranciská mírová smlouva, na jejímž základě získalo Japonsko opět svoji nezávislost. Okupační správa pod vedením amerického generála Douglase MacArthura byla velmi prospěšná pro celou zemi a pomohla k rychlé obnově a nastartování japonského průmyslu v 50. letech.

Následující čtyři kapitoly se soustřeďují na samotný Mezinárodní vojenský tribunál pro Dálný východ. Přiblíženy jsou začátky procesu a jeho založení, stejně jako jednotliví členové tribunálu – tedy jedenáct soudců z řad spojeneckých národů a zástupci žaloby a obhajoby. Není opomenuta ani hlavní obžaloba a 28 obžalovaných vrchních představitelů Císařského Japonska. Tento oddíl uzavírá kapitola věnující se konečnému rozsudku, na jehož základě bylo sedm obžalovaných odsouzeno k trestu smrti pověšením.

Poslední kapitola přibližuje obdobné procesy s válečnými zločinci, které se odehrávaly po skončení druhé světové války v dalších státech. Nejvýznamnějším a největším se společně s Tokijským tribunálem stal soud s nacistickými válečnými zločinci v Norimberku, který zasedal od listopadu 1945 do října následujícího roku. Právě při tomto procesu se poprvé dostaly na veřejnost zprávy o nacistických válečných zločinech.

Pro vypracování této práce byla využita literatura především od zahraničních autorů. Z tohoto důvodu byla hojně využita cizojazyčná díla, nebo jejich české překlady. V českém prostředí výlučná monografie o Mezinárodním vojenském tribunálu pro Dálný východ dosud nevyšla.

Vzhledem k rozličnému původu publikací je nutné pohlížet na informace v nich obsažené kriticky – zejména u ruských autorů či u memoárů.

Stěžejním dílem pro vypracování diplomové práce se stala publikace *Hirohito a vznik moderního Japonska* od Herberta P. Bixe, která velmi podrobně mapuje historický i politický vývoj v Japonsku jak před druhou světovou válkou, tak i po jejím konci. Všechny předkládané události spojuje postava císaře Hirohita, který se na nich z pozice své vysoké funkce rovněž podílel. Na základě rozhodnutí Spojených států amerických ale nebyl za své činy stíhán a po druhé světové válce se mohl nadále podílet na budování moderního Japonska.

Dalším významným zdrojem této práce se staly vydané protokoly Mezinárodního vojenského tribunálu pro Dálný východ pod dohledem editorů Neila Boistera a Roberta Cryera *Documents on the Tokyo International Military Tribunal: Charter, Indictment and Judgments* – zde byly v plném znění uvedeny rozsudky nad obžalovanými japonskými představiteli, stejně jako nesouhlasná vyjádření tří soudců. Neil Boister také vydal shrnující publikaci týkající se Tokijského tribunálu pod názvem *The Tokyo International Military Tribunal: A Reappraisal*, kde se snaží proces zhodnotit a shrnout všechny podstatné závěry.

Jako další cizojazyčné publikace je nutné zmínit souborné práce, které přinášejí ucelený náhled na danou dobu či událost, jako například souborná monografie Johna Tolanda *The Rising Sun: The Decline and Fall of the Japanese Empire 1936–1945*. Toto dílo zobrazuje především vývoj japonské politiky v rozmezí daných let na základě pramenů, podobně jako kompilace editora Jamese E. Auera *From Marco Polo Bridge to Pearl Harbor: Who Was Responsible?* Obsáhlá monografie Maria B. Jansena *The Making of Modern Japan* taktéž přibližuje historický a politický vývoj v Japonsku od dob reformy Meidži po poválečné období.

Podrobně z hlediska vnitřní i zahraniční politiky rozebírá otázku napadení Spojených států Japonskem ve svém díle *Demystifying Pearl Harbor: A New Perspective from Japan* Takeo Iguchi. Poválečnou situaci

v Japonsku a následnou spojeneckou okupační správu velmi dobře popisuje Richard B. Finn ve svém díle *Winners in Peace: MacArthur, Yoshida, and Postwar Japan*.

Samotnému Tokijskému procesu se především věnují dvě anglicky psané publikace, ke kterým je ale nutné přistupovat kriticky, neboť jasně prezentují projaponský pohled. Jedná se o dílo Richarda H. Mineara *Victors' Justice: The Tokyo War Crimes Trial* a Keie Ushimury *Beyond the „Judgment of Civilization“: The Intellectual Legacy of the Japanese War Crimes Trials 1946–1949*. Obě dvě publikace podávají velmi dobrý popis Mezinárodního vojenského tribunálu pro Dálný východ, včetně ustanovení Tribunálu, představení účastníků a všech obžalovaných. To vše doplňuje kritika spojeneckého postupu a obvinění z prosazení jednostranné „Spravedlnosti vítězů“, při které byly ignorovány zločiny druhé strany.

Z další dostupné literatury byla využita například shrnující publikace Edwina O. Reischauera a Alberta M. Craiga *Dějiny Japonska*, ze které byly čerpány především informace o japonské společnosti po druhé světové válce. Čerpáno bylo také z memoárů Douglase MacArthura (*Odvaha byla pravidlem*) společně se vzpomínkami člena Tokijského tribunálu, nizozemského soudce B. V. A. Rölinga (*Tokijský proces*), zároveň autora jednoho ze tří nesouhlasných rozsudků. Na tyto publikace je nutno nahlížet kriticky, neboť se jedná o osobní a subjektivní náhled na danou problematiku, což se týká především soudce Rölinga, jehož publikace je psaná formou rozhovoru. Na druhé straně tímto rozhovorem vysvětluje některé právní aspekty Tokijského tribunálu a jeho počátky.

Je nutné rovněž kriticky zhodnotit práce sovětských autorů Marka Jurjeviče Raginského (*Mezinárodní proces proti hlavním japonským válečným zločincům*) a Lva Nikolajeviče Smirnova (*Soud v Tokiu*), s ohledem na dobu a z jaké země obě publikace pocházejí. Smirnovovo dílo přibližuje atmosféru Mezinárodního vojenského tribunálu v Tokiu, stejně jako představuje nejdůležitější obžalované a jejich životní dráhy.

V menší míře byla použita díla, která mapovala japonské válečné zločiny – *Nejkrutější válečné zločiny v dějinách* Janice Andersona, *Válečníci vycházejícího slunce: Historie japonského válečnictví* Roberta B. Edgertona, *Japonské gestapo: Vraždění, chaos a mučení ve válečné Asii* Marka Feltona či *Rytíři Bušidó* Edwarda F. L. Russela. Tyto publikace dokumentovaly japonské zločiny páchané na civilním obyvatelstvu, stejně jako na válečných zajatcích, odehrávající se ještě před druhou světovou válkou a během ní, později se s nimi široká veřejnost seznámila v průběhu jednání Tokijského tribunálu.

Nebyly opomenuty ani cizojazyčné články, z nichž mnohé byly uveřejněny již krátce po konání Mezinárodního soudního tribunálu pro Dálný východ.

2 PORÁŽKA JAPONSKA VE DRUHÉ SVĚTOVÉ VÁLCE

Japonsko vstoupilo do druhé světové války 7. prosince 1941, kdy došlo k napadení americké Tichomořské základny na Havaji. Ke konečnému rozhodnutí Japonského císařství zasáhnout do války nakonec vedlo mnoho různých skutečností, především situace na světovém diplomatickém poli a touha po vnější expanzi.

2.1 Přípravy na válku

V průběhu roku 1940 byly v Japonsku učiněny kroky vedoucí k válečným přípravám. V červenci byla ustanovena vláda, tzv. druhý Konoeho kabinet, který přímo zosobňoval nastupující tvrdý kurz japonské politiky. Spolu s předsedou vlády, knížetem Konoem, totiž kabinet tvořili i ministr zahraničí Jósuke Macuoka a ministr války Hideki Tódžó, kdysi jeden z tvůrců ofenzívy v Číně. Právě tito tři patřili k největším zastáncům tvrdé linie japonské zahraniční politiky.¹

Vzhledem k zhoršujícím se vztahům se západními mocnostmi získávala otázka vstupu do druhé světové války na důležitosti mezi japonskými politiky.² Koncem jara 1941 byly japonské válečné přípravy v plném proudu. Admirál Isoroku Jamamoto, velitel Spojeného loďstva³, si k sobě vybral skupinu spolehlivých důstojníků a s nimi zahájil přípravu v přístavu Kagošima, která se svojí konfigurací podobala Pearl Harboru. Zde pak začala i velmi intenzivní příprava pilotů z mateřských letadlových lodí a do nekonečna se opakovaly útoky bombardérů i vrhačů torpéd.⁴

Nehledě na počínající válečné přípravy došlo ze strany Japonců k zesílení diplomatických rozhovorů se Spojenými státy. Novým

¹ REES, Laurence, *Peklo na Východě*, Praha 2011, s. 49.

² EDGERTON, Robert B., *Válečníci vycházejícího slunce. Historie japonského válečnictví*, Praha 2002, s. 220.

³ Spojené loďstvo vzniklo 18. července 1894 spojením všech jednotek japonského válečného námořnictva, od roku 1937 podléhalo přímo císařskému Generálnímu štábu. Velitelství loďstva sídlilo na hlavní námořní základně v Kure.

⁴ SKŘIVAN, *Cestou samurajů*, Praha 2005, s. 198.

velvyslancem ve Washingtonu se stal admirál Kičisaburó Nómura,⁵ důležitá byla rovněž zahraniční cesta ministra zahraničí Jósuke Macuoky po Evropě. Japonci v rámci diplomatických hovorů předpokládali, že se dříve či později připojí USA k Velké Británii a ke koalici proti Hitlerovi, zároveň ale doufali, že Spojené státy přistoupí na kompromisní urovnání vztahů v Asii a uznají ekonomické nároky Japonců v jihovýchodní Asii a Indii.⁶

Vzhledem k pokračující japonské expanzi v Indočíně⁷ prezident Roosevelt na konci července 1941 posílení obrany Filipín. Velitelem amerických vojenských sil na Dálném východě pak jmenoval generála Douglase MacArthura. Dne 26. července 1941 Roosevelt rovněž podepsal příkaz ke zmrazení japonských aktiv ve Spojených státech, čímž podřídil všechny japonské finanční transakce kontrole americké vlády. Zmrazení aktiv vedlo brzy k vyhlášení embarga na veškerý vývoz ropy a benzínu do Japonska.⁸

Tímto americkým ekonomickým opatřením došlo ke snížení dovozu ropy do Japonska na deset procent předchozího objemu, což vyvolávalo obavy o pomalu se zmenšující zásoby této důležité suroviny. Tváří v tvář hrozícímu nedostatku ropy se japonská vláda musela urychleně rozhodnout, zda v nejbližší době vstoupí, či nevstoupí do války.⁹

Začátek prosince roku 1941 se nesl v rámci posledních válečných příprav. Dne 1. prosince se konala další ze společných konferencí

⁵ Admirál Nómura působil v průběhu první světové války jako námořní atašé ve Washingtonu, kde se sblížil s Franklinem Delano Rooseveltem, tehdejšíím náměstkem ministra válečného námořnictva. K prvnímu rozhovoru mezi velvyslancem Nómurou a státním tajemníkem Hullem došlo 8. března a vzájemné rozhovory pokračovaly ještě dalších devět měsíců až do napadení Pearl Harboru.

⁶ SKŘIVAN, *Japonská válka 1931–1945*, Praha 1997, s. 193.

⁷ Po německé porážce Nizozemska a Francie se v polovině roku 1940 otevřela otázka, co bude s jejich koloniemi, od nichž si Japonsko slibovalo stálý přísun surovin. V průběhu srpna a září se stupňoval japonský tlak týkající se nizozemských a francouzských kolonií. Dne 29. srpna 1940 byla v Tokiu podepsána dohoda s Vichistickou Francií, která tak přistoupila na japonské požadavky. Japonsko nadále své požadavky stupňovalo, což vedlo 22. září k invazi do severní Indočíny. Proti Nizozemské Východní Indii nebyl japonský postup tak ostrý, po určité dobu se soustředil převážně na ekonomické zájmy, především týkající se dodávek ropy.

⁸ BIX, Herbert P., *Hirohito a vznik moderního Japonska*, Praha 2002, s. 310–311.

⁹ CRAIG, Albert M., REISCHAUER, Edwin O., *Dějiny Japonska*, Praha 2009, s. 254.

japonské vlády a vojenského velení. Císař Hirohito zde potvrdil rozhodnutí vlády, že vstup Japonska do války je za této situace nevyhnutelný. O dva dny později se již japonské loďstvo nacházelo asi 3 600 km od Pearl Harboru a přibližně v této době císař přijal k osobní audienci velitele Spojeného loďstva admirála Jamamota. Admirál dal ještě naposledy najevo své obavy, že Japonsko by nakonec mohlo být v dlouhotrvajícím válečném konfliktu poraženo. Ale kostky byly již vrženy a krátce po této schůzce vyslal Jamamoto definitivní potvrzení Spojenému loďstvu, což znamenalo rozkaz k akci.¹⁰

2.2 Útok na Pearl Harbor

Japonský úderný svaz¹¹ pod velením viceadmirála Čuiči Naguma vyplul 26. listopadu 1941. Dne 7. prosince 1941 v 6:15 ráno odstartovala ze šesti letadlových lodí první vlna 183 stíhaček, bombardérů a torpédových letounů. Velitel této první útočné vlny korvetní kapitán Micuo Fučida posléze v 7:53 vyslal signál „Tora, Tora, Tora“, který oznamoval dokonalý moment překvapení, první bomby se snesly na překvapené Američany¹² o dvě minuty později.¹³

Japonské bombardéry zasahovaly americké cíle s velkou přesností, útok znamenal velký triumf, který překvapil i samotné Japonce. Během chvíle bylo potopeno pět bitevních lodí, ale poškozena byla i další plavidla. Nejúspěšnějšími se stalo prvních dvacet minut útoku první vlny, druhá vlna odstartovala v 8:15 a sestávala se ze 170 letadel, ale významného úspěchu již ale nedosáhla. Třetí vlnu již admirál Nagumo do vzduchu nevyslal, jelikož se obával možného ohrožení pro své loďstvo.¹⁴

¹⁰ SKŘIVAN, *Japonská válka 1931–1945*, s. 240–241.

¹¹ Spojené loďstvo se skládalo ze šesti letadlových lodí (vlajková loď *Akagi*, *Kaga*, *Sorjú*, *Hirjú*, *Šókaku* a *Zuikaru*), osmi tankerů, dvou bitevních lodí *Hiei* a *Kirishimi*, dále se zde nacházely dva těžké křižníky *Čikuma* a *Tone*, jeden lehký křižník *Abukama*, devět torpédoborců, 23 ponorek a 5 miniponorek.

¹² Japonský útok zasáhl kromě přístavu Pearl Harbor i armádní letiště Bellows Field, Hickham Field a Wheeler Field.

¹³ BROŽ, Ivan, *Pearl Harbor*, Praha 2011, s. 130–135.

¹⁴ SKŘIVAN, *Japonská válka 1931–1945*, s. 249–250.

Při překvapivém útoku byly potopeny čtyři bitevní lodě *Arizona*, *California*, *Oklahoma* a *West Virginia*. Naštěstí v přístavu nekotvily žádné letadlové lodě, což bylo největším zklamáním pro Japonce, a později se stala tato okolnost důležitou pro vedení námořní války v Pacifiku. Zničeno bylo rovněž na 200 amerických letadel, zahynulo na 2 400 Američanů.¹⁵

Dne 8. prosince 1941 americký prezident Roosevelt oslovil obě komory Kongresu a přednesl žádost, aby byla vyhlášena Japonsku válka. Kongres okamžitě schválil vstup Spojených států do války proti Japonsku, proti zapojení se do konfliktu hlasovala jen Jeanette Rankinová¹⁶ z Montany. Téhož dne vyhlásila Japonsku válku i velká Británie. O pár dní později, 11. prosince, vyhlásilo vstup do války proti USA Německo a Itálie.¹⁷

2.3 Válka v Pacifiku

Vyhlášením války Japonsku ze strany USA se druhá světová válka stala opravdu válkou světovou. Stejně tak se konečně dostal na povrch japonský tlak a agrese, která vyústila v ohromné utrpení civilistů i vojáků účastnících se války v Pacifiku. Počátek bojů v Tichomoří se především nesl v duchu velkého a rychlého triumfu japonské Císařské armády. Plán nejvyššího velení se soustředil na sérii překvapivých a značně ambiciózních útoků od Pearl Harboru na východě až po Barmu na západě. Ve všech těchto směrech prokázali Japonci své vojenské schopnosti tak přesvědčivě, že to jejich protivníky otrásl.¹⁸

Od 8. prosince 1941 do konce ledna 1942 probíhala japonská ofenzíva proti nepřipraveným koloniálním jednotkám v jihovýchodní Asii přesně podle předem stanoveného plánu a v souladu s dříve vydanými směrnicemi pro vedení války. Během těchto prvních měsíců šla Císařská

¹⁵ BROŽ, *Pearl Harbor*, s. 136–137.

¹⁶ Jeanette Rankinová (1880–1973) se v roce 1916 stala první zvolenou ženskou zástupkyní v Kongresu. Opět byla zvolena v roce 1940 a v obou funkčních obdobích zažila hlasování o vstupu USA do první a druhé světové války. Vzhledem ke své příslušnosti k pacifistickému proudu hlasovala v obou případech proti vstupu Spojených států amerických do světových konfliktů.

¹⁷ SCHOM, Alan, *Americký orel proti vycházejícímu slunci*, Brno 2005, s. 171–172.

¹⁸ REES, s. 61.

armáda společně s Císařským námořnictvem od jednoho vítězství k dalšímu. Po ochromení části amerického loďstva v Pearl Harboru a po potopení pýchy britského loďstva *Prince of Wales* a *Repulse* v Siamském zálivu zahájili japonští letci útok na Filipíny. Zde byla rychle zničena většina stávajícího MacArthurova letectva, ještě než vůbec stačilo vzlétnout a zasáhnout. Velmi brzy rovněž padly ostrovy Guam a Wake následované Hong Kongem. Na začátku ledna pak došlo k obsazení filipínské Manily a na konci měsíce se pak Japonci zmocnili australské námořní a letecké základny Rabaul v Nové Británii.¹⁹

Tento vskutku japonský blitzkrieg neposkytl spojencům žádný čas ke vzpamatování a k nabrání sil na protiofenzívu. Japonské námořní letectvo se dokázalo v krátkém časovém údobí zmocnit již vybudovaných britských a amerických letišť v jihovýchodní Asii a na Filipínách, odkud pak mohlo rychleji postupovat a dobývat společně s japonskými pozemními silami další a další území. V japonských rukou se tak soustředily rozhodující tichomořské strategické oblasti.²⁰

Mezi nejpřekvapivější japonské úspěchy jistě patří dobytí britského Singapur, kdy místní velení v čele s generálem Arthurem Percivalem zcela podcenilo japonskou převahu a disciplinovanost jejich jednotek. Japonci na singapurskou pevnost zaútočili nečekaně z „neproniknutelné“ džungle, a i když jich byl daleko menší počet než obránců, britské velení se rozhodlo 15. února 1942 kapitulovat. Do zajetí posléze díky tomu padlo na 130 000 britských vojáků.²¹

Do dubna 1942 se ještě bojovalo na Filipínách, kde se spojenecká armáda soustředila na poloostrově Bataan. Obležení čelící velké japonské přesile nakonec kapitulovalo 9. dubna, bylo to pár týdnů poté, co své jednotky opustil jejich vrchní velitel generál MacArthur. Do japonského zajetí se dostalo asi 70 000 amerických a filipínských

¹⁹ BIX, s. 342–343.

²⁰ Tamtéž, s. 343.

²¹ SKŘIVAN, *Japonská válka 1931–1945*, s. 261.

válečných zajatců, kteří následně absolvovali pochod smrti z Bataanu, při kterém jich zahynulo na 10 000.²²

Polovina roku 1942 znamenala obrat ve vývoji války v Pacifiku, došlo totiž ke dvěma důležitým bitvám, kde Japonci už nezaznamenali svá dřívější drtivá vítězství – jednalo se o bitvu v Korálovém moři a u ostrova Midway. Spojenci se snažili zabránit tomu, aby se Japonci zmocnili města a přístavu v Port Moresby na Nové Guineji, což přispělo k tomu, že ve dnech 7.–9. května vypukla bitva v Korálovém moři, první námořní bitva letadlových lodí. Střet skončil nerozhodně, na americké straně byl potopen *Lexington* a poškozen *Yorktown*, na japonské straně se jednalo o letadlová loď *Šóhó* a poškozena *Šókaku*. Ze strategického hlediska ale byla touto nerozhodnou bitvou zastavena japonská invaze na Novou Guineu.²³

Dne 4. června se odehrály hlavní boje bitvy o Midway, které měly katastrofální dopad pro Japonsko. I přes početnější převahu utrpělo Spojené loďstvo velké ztráty – potopeny byly čtyři japonské letadlové lodě,²⁴ ale daleko větší ztrátu způsobila bitva v řadách zkušených pilotů. Tuto ztrátu se v dalším válečném vývoji nepodařilo zaplnit a japonský blitzkrieg tímto střetnutím nadobro skončil.²⁵

Dalším místem klíčového střetnutí ve válce v Pacifiku se stal ostrov Guadalcanal, součást Šalamounových ostrovů. Dne 7. srpna zde zahájily americké síly admirála Chestera W. Nimitze a generála MacArthura první menší útoky, vylodilo se 19 000 vojáků námořní pěchoty. Na Guadalcanalu a v jeho okolí se během následujícího půl roku odehrálo bezpočet pozemních a námořních bitev, díky nimž došlo k nezanedbatelnému ochromení japonského letectva. Tyto těžké boje znamenaly velký obrat v celém vývoji tichomořské války.²⁶

²² BIX, s. 344–345.

²³ SMITH, Peter C., *Bitva o Midway*, Brno 2005, s. 15–16.

²⁴ Potopeny byly *Kaga*, *Akagi*, *Sorjú* a *Hirjú*.

²⁵ SKŘIVAN, *Japonská válka 1931–1945*, s. 275–276.

²⁶ BIX, s. 350–351.

V první polovině nového roku 1943 Japonci ztratili nejen Guadalcanal, ale také padly jejich výspy na Nové Guineji a byli poraženi u Aleutských ostrovů. Válka v Pacifiku se po těchto spojeneckých úspěších stala válkou vleklou a obrannou, kdy se vedly boje o každý ostrov, o každou menší pevnost. Série japonských neúspěchů v následující době pokračovala, jelikož Američané provedli výsadky v další části Šalamounových ostrovů a Císařská armáda rychle ztrácela své pozice, což samozřejmě stupňovalo nervozitu v samotném Tokiu.²⁷

Mezitím se čím dál tím víc začala utahovat spojenecká smyčka kolem Japonska. Konec října 1944 se nesl v duchu dosud největší námořní bitvy v dějinách, která se uskutečnila v zálivu Leyte. Američané v průběhu tohoto střetu potopili čtyři japonské letadlové lodě, celkem v boji zahynulo na 10 000 japonských vojáků, což znamenalo citelné ztráty pro Císařské námořnictvo.²⁸

Následovaly velké vojenské operace, které postupně přivedly spojenecká vojska až k Japonským ostrovům. Jedno z nejničivějších a také nejnákladnějších tažení začalo ofenzívou na jihu, která se postupně táhla od Šalamounových ostrovů do Nové Guineje a na Filipíny.²⁹ Během první poloviny roku zaznamenaly americké síly výrazný postup na filipínském ostrově Luzonu, i když samotné boje na Filipínách trvaly do konce války. Americké jednotky se rovněž vylodily na ostrovech Okinawa a Iwodžima,³⁰ kde narážely na zoufalý odpor japonských pozemních jednotek.³¹

Císař Hirohito ještě v květnu roku 1945 stále doufal, že se podaří v rámci tuhých bojů na Okinawě japonské armádě zvítězit. Tyto boje probíhaly od dubna do června a ztráty nakonec dosáhly nebývalých

²⁷ SKŘIVAN, *Pád Nipponu*, Praha 2006, s. 61–62.

²⁸ REES, s. 95.

²⁹ CRAIG, REISCHAUER, s. 265.

³⁰ Američané se na Iwodžimě vylodili v únoru roku 1945. Japonští obránci ostrova tentokrát nebránili vylodění otevřeným útokem, nýbrž se zakopali v četných jeskyních a odtud se urputně bránili. Při obraně ostrova zahynula prakticky celá místní posádka o počtu 20 000 mužů.

³¹ BIX, s. 371–372.

rozměrů, především v japonských řadách – 120 000 vojáků a 150 000 civilistů. Japonsko však stále zarytě pokračovalo v odporu.³²

2.4 Konec války a japonská kapitulace

Japonsko trpělo pod ničivými nálety bombardérů B-29 se zápalnými pumami, které rychle pohlcovaly převážně dřevěné obytné zástavby japonských měst. Kromě Tokia byla ve větší míře zasažena města jako Nagoja, Jokohama, Ósaka, Kóbe a další. Zničeno bylo celkem na dva miliony budov a třináct milionů Japonců ztratilo střechu nad hlavou. Objevily se i vážné surovinové nedostatky, úroda rýže byla nejnižší od roku 1905, ale i přes tyto obrovské ztráty se Japonsko nepřipravovalo ke kapitulaci, Japonci byli ochotni bránit své domovy do posledního dechu.³³

I z tohoto hlediska se nakonec americký prezident Harry S. Truman rozhodl posvětit praktické použití jaderné zbraně, výsledek projektu Manhattan³⁴. K tomuto kroku vedla snaha o co nejrychlejší ukončení války v Pacifiku, zvláště poté, co Japonsko nereagovalo na podmínky obsažené v Postupimské deklaraci³⁵ vydané 26. července 1945 na spojenecké konferenci v Postupimi.³⁶

Američané v reakci na negativní vývoj vyjednávání o kapitulaci zintenzivnili přípravy k nasazení atomových bomb. Dne 6. srpna 1945 byla shozena atomová puma na Hirošimu a 9. srpna bylo zasaženo Nagasaki. Škody byly obrovské. V Hirošimě podle odhadů výbuch na místě zabil na 140 000 obyvatel, v následujících letech na následky ozáření zemřelo dalších 100 000 osob. V Nagasaki bylo na místě zabito asi 40 000 osob a více než 60 000 jich bylo zraněno.³⁷

³² BIX, s. 373.

³³ SKŘIVAN, *Pád Nipponu*, s. 192–193.

³⁴ Projekt Manhattan byl krycí název pro vývoj atomové bomby pod vedením USA a probíhal v letech 1942–1946 v Los Alamos. Tento projekt vedl generál Leslie Groves a fyzik Robert Oppenheimer.

³⁵ Postupimská deklarace byla výzvou k bezpodmínečné japonské kapitulaci po tom, co byla ukončena válka v Evropě proti nacistickému Německu. Japonsko odmítalo deklaraci uznat zvláště proto, že zde nebylo zaručeno neměnné postavení císaře Hirohita.

³⁶ SKŘIVAN, *Japonská válka 1931–1945*, s. 469–471.

³⁷ BIX, s. 386.

V reakci na ničivé útoky a hrozící přímý útok na Japonské ostrovy byla v noci z 9. na 10. srpna 1945 svolána císařská konference, kde byl následně koncipován Císařský edikt o ukončení války. Kabinet premiéra Suzukiho Císařský edikt následně 14. srpna schválil. Příštího dne v poledne se Japonci shromáždili okolo svých rozhlasových přijímačů a vyslechli projev svého císaře, že přijímá Postupimskou deklaraci, protože se válka vyvinula v neprospěch Japonska.³⁸

K podpisu japonské kapitulace došlo 2. září na palubě americké lodi *Missouri* kotvící toho času v Tokijském zálivu. Na palubě byli přítomni členové spojenecké delegace v čele s admirálem Nimitzem s generálem MacArthurem, japonskou delegaci vedl ministr zahraničí Mamoru Šigemicu. Po kapitulačním ceremoniólu zůstalo Japonsko až do roku 1952 pod americkou okupační správou.³⁹

2.5 Japonsko po válce

Spojenecká okupace Japonska trvala téměř sedm let a nejtěžší byl jistě samotný začátek. Prvních 200 dní okupace bylo bezpochyby velmi dramatických a významných. Ne nadarmo se toto období srovnává se známými „Sty dny“ Rooseveltova programu New Deal. Byla to přesně ta doba, kdy byli Japonci ochotni uskutečnit mnohé změny, ale zároveň byli zklamáni a rozčarováni z naprostého převrácení dosavadních životních hodnot.⁴⁰

Hlavním úkolem spojenecké okupace se mělo stát osvobození Japonska od totalitní vojenské vlády, a zreformování vlády zevnitř. Okupace měla současně i přeměnit tento starý národ a vést ho vstříc demokratickým principům. Nastíněného kurzu se zvláště držel vrchní velitel spojeneckých sil generál Douglas MacArthur. Po dobu okupace se snažil vyvarovat drastických zásahů, které by byly v rozporu s japonskou kulturní tradicí a s jejich způsobem života. Američané a Japonci k sobě

³⁸ Bix, s. 404.

³⁹ SKŘIVAN, *Pád Nipponu*, s. 250–251.

⁴⁰ FINN, Richard B., *Winners in Peace. MacArthur, Yoshida and Postwar Japan*, Berkeley 1992, s. 43.

v průběhu okupace chovali vzájemnou úctu, proto bylo její trvání více než prospěšné pro oba národy.⁴¹

Nejprve však muselo dojít k jisté stabilizaci japonského průmyslu a hospodářství, obě odvětví neměla daleko ke kolapsu s koncem roku 1945. Potraviny se staly značně nedostatkovým zbožím ve městech, průmyslová výroba klesla na pětinu válečné produkce. Dalším problémem byla rovněž masivní nezaměstnanost, která se ještě zvýšila navrácením uprchlíků a demobilizovaných vojáků. Masivní příliv finanční a materiální pomoci především ze strany Spojených států výrazně pomohl k nastartování japonského hospodářství a ekonomiky. V neposlední řadě bylo zachráněno mnoho tisíc obyvatel od smrti hladem a vlivem rychle se šířících nemocí.⁴²

Dalším závažným úkolem a spojeneckým cílem se v neposlední řadě stalo potrestání japonských válečných zločinců, které bylo zahrnuto již v Postupimské deklaraci. Generál MacArthur vydal 11. září 1945 příkaz k zatčení a uvěznění prvních podezřelých. Tehdejší premiér Naruhiko Higašikuni se snažil o zřízení nezávislého japonského tribunálu, to ale Spojenci neschválili. Výsledkem bylo, že vůbec nedošlo k čistě japonským oficiálním procesům s válečnými zločinci, žádný japonský soudce se následně žádného procesu neúčastnil. Vše se konalo v režii cizinců.⁴³

Hojně projednávaným bodem se stala otázka role samotného císaře Hirohita v rámci japonské agresivní politiky vedoucí k účasti ve druhé světové válce. Ke konci roku 1945, po zadržení většiny obžalovaných z válečných zločinů, vystoupila Austrálie společně s Novým Zélandem zastávající jednotný názor, že by měl být císař také přítomen na lavici obžalovaných. Ministerstvo zahraničí USA posléze souhlasilo, že bude osoba císaře předmětem vyšetřování v rámci Tokijského tribunálu –

⁴¹ MACARTHUR, Douglas, *Odvaha byla pravidlem*, Praha 2010, s. 165–168.

⁴² FINN, s. 50–51.

⁴³ BIX, s. 445.

veškerá shromážděná svědectví se později pošlou do Washingtonu k prostudování.⁴⁴

Na základě výpovědí obžalovaných se nakonec odstoupilo od obvinění císaře, neboť svědci shodně tvrdili, že císař nemá na vyústění japonské politiky žádný podíl. Hirohito podle nich jednal hrdinně a na vlastní pěst, jen aby ukončil zničující válku, tudíž by neměl být z ničeho vinen.⁴⁵

⁴⁴ FINN, s. 71–72.

⁴⁵ BIX, s. 447.

3 OKUPAČNÍ SPRÁVA

Spojenecká okupační správa pod americkým velením představovala pozitivní zkušenost pro budoucí vývoj Japonska. Díky masivní pomoci v mnoha sférách a odvětvích došlo k razantnímu zlepšení průmyslové výroby, větší demokratizaci a mnoha reformám, které utvářely nové poválečné Japonsko. Vrchní velitel spojeneckých sil generál Douglas MacArthur a japonský premiér Šigeru Jošida⁴⁶ jsou považováni za hlavní osobnosti japonského poválečného vývoje, neboť významně přispěli ke klidnému průběhu okupace a k mnoha novým opatřením.

Celé Japonsko se muselo přizpůsobit velkým změnám po druhé světové válce. Mnoho japonských měst bylo zničeno po kobercových náletech za použití zápalných pum, při kterých shořelo i mnoho továren a poškozena byla rovněž infrastruktura. Nedostávalo se životně důležitých surovin a tisíce lidí ztratily své domovy. Za této situace si Japonci vyslechli císařovu kapitulaci, po které sice pocítovali jistou úlevu, že válka skončila, ale zároveň se objevily obavy zcela jiného charakteru – zda bude americká okupace (okupace z rukou vítězů) destruktivní a krutá pro japonské obyvatelstvo.⁴⁷

Tyto obavy se nepotvrdily, americké okupační jednotky postupovaly citlivě a s respektem, hlavní důraz byl kladen na hospodářskou a ekonomickou pomoc, zavedení demokratických struktur a podporu reforem. Ze strany Japonska došlo k nadšené spolupráci, nevyskytovaly se žádné větší problémy.⁴⁸

3.1 Počátky okupace a její struktura

Hlavní postava americké okupace, generál Douglas MacArthur, se nacházel v době konce druhé světové války v Manile, ve svém velitelství na Filipínách. Dne 15. srpna 1945 mu bylo oficiálně oznámeno, že bude

⁴⁶ Šigeru Jošida předsedal pěti japonským vládám jako premiér, mimo období mezi léty 1947 a 1948 prakticky po celou dobu americké okupace.

⁴⁷ CRAIG, REISCHAUER, s. 269.

⁴⁸ Tamtéž, s. 269–270.

jmenován nejvyšším velitelem spojeneckých sil k převzetí japonské kapitulace, a následně i velitelem spojeneckých okupačních sil. První americké jednotky se vylodily v Japonsku již 28. září, sám generál MacArthur přiletěl na letiště Acugi o dva dny později.⁴⁹

Formálně došlo k zahájení americké okupace 2. září 1945, po podpisu japonské kapitulace na palubě americké lodi *Missouri* kotvící toho času v Tokijském zálivu. Na palubě byli přítomni členové spojenecké delegace v čele s admirálem Nimitzem s generálem MacArthurem, japonskou delegaci vedl ministr zahraničí Mamoru Šigemicu. Vlastní ceremoniál začal v 9 hodin ráno místního času. Kapitulační smlouvu ve dvou kopiích (jednu v anglickém znění a druhou v japonštině) nejprve podepsal generál MacArthur, poté japonská delegace následovaná devíti zástupci z řad Spojenců.⁵⁰

Struktura okupační správy měla mít původně mezinárodní charakter a vykonávat ji měla třináctičlenná Komise pro Dálný východ ve Washingtonu pod patronací Spojenců (Spojených států amerických, Velké Británie, Sovětského svazu a Číny), ale ve skutečnosti většinu důležitých rozhodnutí činili Američané.⁵¹ Vrchním velitelem spojeneckých sil (*Supreme Commander for the Allied Powers, SCAP*) se stal generál MacArthur, jako SCAP se označovala rovněž celá jemu podřízená okupační administrativa. Generál působil jako hlavní vykonavatel okupace, přítomné části amerických a britských jednotek mu byly výhradně podřízeny.⁵²

Vrchní velitel celé okupace nemohl být vybrán lépe. Generál Douglas MacArthur proslul jako sebevědomý a charismatický vůdce s vlastními názory, který později pečlivě spolupracoval s direktivami zasílanými ze Spojených států, jak má v případě okupace postupovat. Jako profesionální voják dostal na starost na osmdesát milionů lidí, které

⁴⁹ FINN, s. 6–7.

⁵⁰ SKŘIVAN, *Pád Nipponu*, s. 250–251.

⁵¹ FISHEL, Wesley R., *Japan under Macarthur. Retrospect and Prospect*. In: *The Western Political Quaterley* 4, 1951, 2, s. 214.

⁵² CRAIG, REISCHAUER, s. 270.

během těžké poválečné doby dokázal povznést mezi moderní a svobodné národy.⁵³ Díky své specifické kultuře bylo Japonsko postiženo daleko více, než jen vojenskou porážkou, a bylo naprosto zřejmé, že „*mimořádný feudalismus, který v této izolované zemi převládal, vyústil v takřka mytologickou a fanatickou víru v neporazitelnost jejich zbraní a nadřazenost její kultury*“.⁵⁴

Japonsko nakonec nebylo spravováno přímo pouze zahraničními jednotkami, ale okupační armáda řídila zemi skrze japonské vládní orgány, na rozdíl od poválečné situace v bývalém nacistickém Německu. Vrchní velení okupačních sil mělo své sídlo v Tokiu a dělilo se na různé sekce, které odpovídaly japonským ministerstvům. V japonských správních celcích, prefekturách, byly následně umístěny skupiny vojenské správy, které zde dohlížely na řádné zavádění reforem přicházejících z centra. Spojení mezi vrchním velením a japonskou vládou zajišťoval Ústřední styčný úřad, kde působili převážně pracovníci ministerstva zahraničí. Postupně byla tato zprostředkovací funkce omezována. Od roku 1948 se přistupovalo k přímým kontaktům s jednotlivými ministerstvy.⁵⁵

3.2 První reformy

V polovině září 1945 se okupační správa začala pomalu iniciovat, generál MacArthur si 17. září zřídil své velitelství v budově pojišťovny Dai Iči v Tokiu.⁵⁶ O den později přišla z Pentagonu první část plánu na reformování Japonska, kterou vypracovala vláda prezidenta Harryho S. Trumana. Generál MacArthur se posléze 20. září svěřil ministru zahraničí Šigemicuovi, že by bylo vhodné naplánovat setkání se samotným císařem. O týden později, 27. září, pak císař Hirohito opravdu navštívil

⁵³ Generál MacArthur si záhy zformuloval linii, po které hodlal v průběhu okupace postupovat. Mezi hlavní rysy této linie patřilo potrestání válečných zločinců, vytvoření struktury zastupitelské vlády, modernizování ústavu, uskutečnění svobodných voleb, ustanovení ženského volebního práva, podpoření svobodné ekonomiky, zrušení policejního útlaku.

⁵⁴ MACARTHUR, s. 164.

⁵⁵ CRAIG, REISCHAUER, s. 271.

⁵⁶ Budova pojišťovny stála ve středu Tokia přímo proti Císařskému paláci.

generála MacArthura. Jejich schůzka trvala asi čtyřicet pět minut, přítomni byli jen generál, císař a jeho tlumočnick.⁵⁷

Otázka, nakolik byl právě císař zodpovědný za rozpoutání války, a zda by měl být souzen jako japonský válečný zločinec, se stala hlavním bodem spojeneckých jednání. Především Rusové požadovali císařovo zařazení na seznam obžalovaných, americký názor byl ale zcela opačný. Sám MacArthur se staral, aby se s císařem zacházelo s respektem a byly mu prokazovány veškeré pocty, které si jako monarcha zasloužil. Generál MacArthur byl rovněž přesvědčen, že kdyby byl Hirohito souzen a popraven, musela by být následně v Japonsku zavedena vojenská vláda, což by pravděpodobně vedlo k nebezpečné občanské válce. Proto hlavní americkou prioritou zůstalo zachování funkce císaře.⁵⁸

Dalším úkolem pro okupační správu se stalo nastolení demokratických reforem. Nejprve bylo nutné vypořádat se s následky poválečné demilitarizace, kdy byli všichni Japonci v zahraničí (vojáci i civilisté) dopraveni zpět do Japonska. Vojenské složky byly následně demobilizovány, polovojenské a ultranacionalistické organizace zrušeny a rozpuštěny. Následovala odluka japonského šintoistického náboženství od státu.⁵⁹

Na počátku října vydal generál MacArthur zvláštní směrnici nazvanou „Občanská práva“, kvůli níž byly odstraněny některé z hlavních překážek úspěšné demokratizace státu. Jednalo se především o Zákon na ochranu veřejného pořádku a Zákon na ochranu národní bezpečnosti, státní policie byla decentralizována. Těmito kroky se docílilo uvolnění myšlení obyvatel, padla veškerá omezení týkající se občanských a náboženských práv.⁶⁰

V několika dalších týdnech se spojenecké velení zaměřilo na likvidaci pozůstatků starého japonského feudálního systému. Bylo

⁵⁷ BIX, s. 417–418.

⁵⁸ MACARTHUR, s. 170–172.

⁵⁹ CRAIG, REISCHAUER, s. 271–272.

⁶⁰ BIX, s. 424.

zakázáno vyvěšování tradiční vlajky se sluncem, státního symbolu pocházejícího ještě z dob před reformami Meidži. Státní hymna (chvalozpěv ke slávě monarchie) proti tomu zakázána nebyla, mohla se dále nerušeně zpívat. Dne 11. října bylo spojeneckým velitelstvím oznámeno předpokládané uskutečnění pěti velkých reforem – na prvním místě zde figurovala snaha o ženskou emancipaci, posílení odborů a demokratizace školského, právního a hospodářského systému.⁶¹

3.3 Nová ústava

Jednou z nejdůležitějších reforem se nakonec stalo přijetí nové ústavy v roce 1947, která nahrazovala ústavu ještě z doby Meidži. Podle této staré ústavy řídil veškerou moc ve státě císař s velkými pravomocemi a veškerý lid mu podléhal. Okupační správa se nesnažila ihned požadovat naprosté změnění ústavy podle amerického modelu, Japonci sami si ji měli přepracovat podle svého uvážení.⁶²

Proto byl již v říjnu 1945 ustanoven premiérem Šideharou Výbor pro zkoumání problému ústavy, do jehož čela byl jmenován uznávaný právník Džodži Macumoto. Činnost Výboru probíhala následující tři měsíce a v lednu roku 1946 byl předložen první návrh nové ústavy, u kterého se ale ukázalo, že jde vlastně o původní ústavu Meidži s menšími obměnami a se stále velkou mocí císaře. S tímto postupem rozhodně nebyla spokojena okupační správa, proto muselo dojít k dalšímu přepracování – tentokrát byli přizváni poradci z řad Američanů.⁶³

Díky práci amerických poradců byly do textu ústavy zahrnuty rozsáhlé občanské svobody a ženám bylo přiznáno volební právo – proto byla často ústava považována za vzor demokracie a lidských práv. Konečný návrh ústavy ve velké míře oslabil moc státního aparátu, parlament vyšel značně posílen, stejně jako soudnictví. Monarchie byla

⁶¹ BIX, s. 424–425.

⁶² MACARTHUR, s. 175.

⁶³ MASLAND, John W., *Post-War Government and Politics of Japan*. In: *The Journal of Politics* 9, 1947, 4, s. 570.

tedy tímto krokem oslabena na úkor větší politické moci parlamentu a vlády.⁶⁴

Nová ústava v této podobě samozřejmě nebyla přijata okamžitě, jednání o její formě a budoucímu uznání se ještě na dlouhou dobu protáhla, členové parlamentu věnovali jejímu zkoumání celé léto roku 1946. V srpnu téhož roku došlo ke schválení nové podoby ústavy v dolní sněmovně japonského parlamentu, horní sněmovna přidala svůj souhlas o měsíc později. Císař Hirohito posléze na počátku listopadu ústavu kodifikoval, účinnosti měla nabýt v květnu roku 1947.⁶⁵

Ústava z roku 1947 přetvořila Japonsko v parlamentní stát. Zaručovala základní lidská práva, ale k nejvýraznějším změnám jistě patřila změna císařova postavení. Dříve byl považován za posvátného a svrchovaného vládce, nyní se přeměnil v konstitučního monarchu a stal se symbolem jednoty národa, který čerpá svou moc z obyčejného lidu, kterému náleží svrchovaná moc. Touto velkou změnou došlo k sekularizaci státu, oddělení od tradičního šintoistického náboženství.⁶⁶

3.4 Ekonomické a hospodářské reformy

Další reformní kroky se zaměřovaly na oblast hospodářství, kde se na pořad jednání dostaly tzv. *zaibacu*, velké průmyslové a finanční konglomeráty, většinou ovládané jednou rodinou. Mezi ty největší a nevlivnější *zaibacu* patřily koncerny Micui, Micubiši, Jasuda a Sumitomo. Tyto čtyři společnosti na konci války ovládaly na 68 % japonského průmyslu a výroby. Američtí ekonomové považovali *zaibacu* za mocnou sílu v pozadí, která stála za japonským vstupem do války, proto přicházely z Washingtonu pokyny na jejich omezení a rozdrobení na menší podniky. Na tyto reformy navazovalo obnovení volného podnikání.

⁶⁴ MOORE, Ray A., *Comment. Reflections on the Occupation of Japan*. In: *The Journal of Asian Studies* 38, 1979, 4, s. 727.

⁶⁵ MACARTHUR, s. 176.

⁶⁶ JANSEN, Marius B., *The Making of Modern Japan*, Cambridge 2000, s. 684.

Omezení vlivu *zaibacu* na japonskou ekonomiku a průmysl se na určitou dobu podařilo, ale jen do skončení spojenecké okupace.⁶⁷

Po ukončení okupace japonská vláda začala ve větší míře antimonopolní zákony ignorovat a situace se začala vracet do časů před omezujícími reformami. Podniky dříve známé jako *zaibacu* opět začaly spolupracovat s bankami a sdružovat se do starých uskupení. Tato nová spojení se již tolik nepodobala původním koncernům z předválečné doby, došlo k zmenšení váhy hierarchie a slabšímu vzájemnému propojení.⁶⁸

Reforma postihla i oblast dřívějšího feudálního uspořádání Japonska, pozemkové držby. Japonští rolníci většinou pracovali na základě nerovných smluv, díky kterým vlastníci půdy získávali skoro vše, corolníci na této půdě vypěstovali. Došlo proto k novému uspořádání, kdy byla půda vykoupena státem a následně rozprodána rolníkům za příznivé ceny, kteří se tak stali svobodnými vlastníky.⁶⁹

3.5 Konec okupace

O ukončení dosud úspěšné a bezproblémové okupace se začalo více hovořit v průběhu roku 1950. V červnu tohoto roku Japonsko navštívil zvláštní emisar amerického ministerstva zahraničí John Foster Dulles. V průběhu své návštěvy zjišťoval budoucí vyhlídky na uzavření mírové smlouvy s Japonskem, když právě vypukla válka v Koreji.⁷⁰

Byl to právě vývoj mezinárodní situace v Koreji, který napomohl k ukončení spojenecké okupace a k cestě Japonska mezi moderní demokratické státy. Korejská válka rovněž umožnila velké oživení japonského průmyslu (především díky americkým vojenským zakázkám), nastal velký ekonomický boom, kvůli kterému mohlo později Japonsko konkurovat samotným Spojeným státům americkým.⁷¹

⁶⁷ FINN, s. 56–57.

⁶⁸ CRAIG, REISCHAUER, s. 274.

⁶⁹ MACARTHUR, s. 182–183.

⁷⁰ FINN, s. 241.

⁷¹ Tamtéž, s. 268.

Konečná jednání o uzavření mírové smlouvy s Japonskem se odehrávala na počátku září 1951 v San Francisku, v budově tamější opery. Dne 8. září zde byla podepsána dohoda mezi Japonskem a 48 dalšími státy,⁷² na jejímž základě získalo Japonsko od 28. dubna příštího roku opět svoji nezávislost, a spojenecká okupace také s tímto datem formálně končila, i když některé americké jednotky nadále zůstaly.⁷³

V konečném měřítku se stala spojenecká okupace jistě nesmírně důležitou pro poválečný vývoj Japonska. Bez obrovské americké finanční a potravinové pomoci by se válkou zničené Japonsko jen těžko v krátkém časovém horizontu zotavilo a zařadilo se mezi vyspělé státy. Americký vliv se projevil v ekonomických reformách, stejně jako v rámci nové podoby japonské ústavy. Úspěch spojenecké okupace rovněž závisel na osobě vrchního velitele spojeneckých sil – do této funkce byl prozíravě dosazen generál Douglas MacArthur, který i přes jasné direktivy z Washingtonu dokázal postupovat v souladu s japonským míněním a kulturou.

⁷² Mírovou smlouvu odmítla podepsat delegace SSSR, Československa a Polska. Zástupci Číny nebyli přizváni k jednání, stejně jako Itálie a Portugalsko.

⁷³ CRAIG, REISCHAUER, s. 278.

4 PŘÍPRAVA TOKIJSKÉHO PROCESU

Mezinárodní vojenský tribunál pro Dálný východ v Tokiu byl zřízen k potrestání válečných zločinců, podobně jako Norimberský tribunál v Německu, z jehož právních ustanovení vycházel. Tokijský tribunál probíhal od května 1946 do listopadu 1948. Souzeny měly být především zločiny proti míru, zločiny proti lidskosti a válečné zločiny. Na lavici obžalovaných usedlo dvacet osm vrchních představitelů japonských ozbrojených i politických sil, konečný rozsudek si vyslechlo dvacet pět obviněných.⁷⁴

Potrestání válečných zločinců se stalo hlavním cílem Spojenců. Tento postup byl potvrzen Moskevskou deklarací v listopadu 1943, stejně jako Postupimskou deklarací z července 1945.⁷⁵ V srpnu byla v Londýně vypracována Londýnská dohoda, která obsahovala Chartu mezinárodního vojenského tribunálu v Norimberku a hlavní zásady procesu, mezi které byly zahrnuty dva závažné zločiny, které dosud nebyly mezinárodním právem formulovány – zločiny proti míru a zločiny proti lidskosti. Na základě těchto dvou nově definovaných kategorií bylo možno postavit před soud nejvyšší německé představitele, kteří by jinak mohli uniknout spravedlnosti, a jejichž skutky byly hodny zvláštního potrestání. Na těchto principech z Norimberku později stavěl i tribunál v Tokiu.⁷⁶

Po roce 1945 získaly válečné zločiny zcela nový význam a musely být daleko lépe definovány. Zločin proti míru znamenal plánování, přípravu, iniciování nebo vedení vyhlášené či nevyhlášené agresivní války, nebo války porušující smlouvy, dohody a záruky mezinárodního práva, nebo účast na společném plánu či spiknutí za účelem dosažení výše uvedených záměrů. Zločiny proti lidskosti znamenaly vraždění,

⁷⁴ Před vynesením rozsudku zemřeli přirozenou smrtí Jósuke Macuoka a Osami Nagano, Šúmei Ókawa se během procesu zhroutil a nakonec byl soudem označen za nepřítčetného a zbaven všech obvinění.

⁷⁵ BIX, s. 445.

⁷⁶ RÖLING, Bernard Victor Aloysius, *Tokijský proces*, Praha 1995, s. 10.

vyhlazování, zotročování, deportace či jiné nelidské skutky páchané před válkou či během ní.⁷⁷

Krátce po japonské kapitulaci bylo jasné, že Spojenci brzy přistoupí ke splnění jednoho ze svých cílů – k zatčení a k potrestání japonských válečných zločinců. Příkaz k zatčení prvních podezřelých vydal generál MacArthur již 11. září 1945. Téhož dne americká vojenská policie zatkla bývalého ministerského předsedu Hideki Tódžóa, který se při zatýkání pokusil o sebevraždu, lékaři jej však zachránili a on mohl později stanout před tribunálem.⁷⁸

Generál MacArthur pevně stanovil způsob zatýkání hlavních válečných zločinců – pokud se jednalo o osobu dříve politicky činnou, nejdříve musel japonský parlament tyto osoby na základě materiálů mezinárodní obžaloby zbavit poslanecké imunity a vydat příkaz k jejich zatčení. V příkazu pak bylo stanoveno datum, kdy se podezřelý měl sám dostavit do věznice Sugamo, obvykle se jednalo o lhůtu deseti až patnácti dní. Dne 6. prosince 1945 vydal parlament příkaz k zatčení bývalého trojnásobného ministerského předsedy Konoeho a lorda strážce císařské pečeti markýze Kidoa. Večer 15. prosince (krátce před vypršením stanovené lhůty) uspořádal Konoe recepci ve své vile a druhý den ráno byl nalezen mrtvý, spáchal sebevraždu.⁷⁹

Hlavním žalobcem byl jmenován Joseph B. Keenan, který se společně se svými kolegy v prosinci 1945 zabýval organizací Mezinárodního vojenského tribunálu a Mezinárodní sekce obžaloby. Generál MacArthur postupoval podle směrnic zasílaných z Washingtonu, které jej mimo jiné opravňovaly ke snížení, schválení či změně všech vynesných rozsudků. Rovněž se generálovi nařizovalo, aby nepodnikal žádné závažné kroky proti císaři.⁸⁰

⁷⁷ MINEAR, Richard H., *Victors' Justice. The Tokyo War Crimes Trial*, Michigan 2001, s. 7.

⁷⁸ BROŽ, Ivan, *Vůdčové*, Praha 2001, s. 272.

⁷⁹ SMIRNOV, Lev Nikolajevič, *Soud v Tokiu*, Praha 1979, s. 46–48.

⁸⁰ BIX, s. 449.

Dne 19. ledna 1946 byla vyhlášena Charta mezinárodního vojenského tribunálu pro Dálný východ, která se stala právním základem tribunálu. Tato Charta, vydaná generálem MacArthurem, následně ustanovila složení, soudní působnost a funkce budoucího Mezinárodního vojenského tribunálu pro Dálný východ.⁸¹ Stejně jako Charta mezinárodního tribunálu v Norimberku obsahovala vymezení nově zformulovaných zločinů proti míru a lidskosti. Chartu sestavovali hlavně američtí právníci (vrchní žalobce Joseph B. Keenan), teprve po vydání byl její obsah konzultován s ostatními Spojenci.⁸²

V průběhu února a března pokračovala činnost Mezinárodní sekce žaloby, jejíž výkonný výbor byl složený především z vedlejších žalobců pocházejících ze zemí zastoupených v tribunálu. V jejím čele pak stál hlavní žalobce Keenan, kterému pomáhali další zkušení právníci. Celá sekce se soustředila na výsledky a výběr těch podezřelých, kteří měli být později obžalováni ze zločinů proti míru. Na americkém seznamu podezřelých první kategorie se objevilo třicet jmen, na britském jedenáct. Císař nebyl zastoupen ani na jednom ze seznamů. Australané oproti tomu předložili svůj seznam sta podezřelých, na kterém figurovalo i Hirohitovo jméno.⁸³

Výkonný výbor později snížil počet obžalovaných na osmadvacet, mezi nimiž nebyli zastoupeni žádní podnikatelé, představitelé inteligence, buddhističtí mniši, soudci ani novináři, kteří dříve hlásali militarismus a rasový fanatismus. Americká vojenská a hospodářská převaha měla velký vliv na výběr obžalovaných a na celý průběh Tokijského procesu. Ostatní Spojenci se velmi rychle podřídili nastolenému americkému kurzu a MacArthurovým pravomocem.⁸⁴

⁸¹ BOISTER, Neil, *The Tokyo International Military Tribunal. A Reappraisal*, Oxford 2008, s. 25.

⁸² MINEAR, s. 20.

⁸³ BIX, s. 453.

⁸⁴ Tamtéž, s. 454.

4.1 Členové tribunálu

Bylo rozhodnuto, že tribunál se bude skládat z jedenácti soudců a ze stejného počtu zástupců sboru žalobců, každý byl jmenován jednou z vítězných spojeneckých mocností – USA, SSSR, Velká Británie, Čína, Nizozemí, Francie, Austrálie, Nový Zéland, Kanada, Indie a Filipíny. Jednotliví zástupci se rozhodli pro vyslovení většinového rozsudku, od kterého se bude odvíjet konečný rozsudek.⁸⁵

Předsedou tribunálu byl jmenován australský zástupce Sir William Webb, soudce Nejvyššího australského soudu. Kanadu reprezentoval Edward Stuart McDougall, Čínu Mej Žu-ao, Francii Henri Bernard, Nizozemí Bernard V. A. Röling, Nový Zéland Harvey Northcroft, Velkou Británii Lord Patrick, Sovětský svaz generálmajor I. M. Zarjanov. Spojené státy americké zastupoval do července 1946 John P. Higgins, poté byl nahrazen generálmajorem Myronem C. Cramerem.⁸⁶

Filipíny v průběhu druhé světové války ztratily více než jeden milion obyvatel a utrpěly velké hmotné škody. Filipínská vláda jmenovala jako svého zástupce soudce Delfina Jaranillu, který se zúčastnil bataanského pochodu smrti. Indie jmenovala členem tribunálu soudce Vrchního soudu v Kalkatě Rádhábinóda Pála, který byl obráncem japonského imperialismu a obžalované považoval za lidi, kteří jako první zahájili osvobození Asie.⁸⁷

Spravedlivý soud mělo zaručit jednání vedené v angličtině a japonštině, ale francouzský soudce Bernard a ruský Zarjanov neuměli anglicky, kvůli čemuž měli velmi ztížené dorozumívání. Každý z obžalovaných měl k dispozici japonského obhájce a americké poradce, pokud by byli potřeba.⁸⁸

⁸⁵ RÖLING, s. 42.

⁸⁶ MINEAR, s. 21.

⁸⁷ BIX, s. 455–456.

⁸⁸ RÖLING, s. 44.

Na druhé straně stáli žalobci, v čele s vrchním prokurátorem Josephem Keenanem. Vzhledem k mezinárodnímu složení tribunálu měl Keenan za asistenty žalobce z většiny zemí, které se procesu účastnily. Přítomni zde byl zástupce Austrálie Alan Mansfield, brigádní generál Henry Nolan za Kanadu, Siang Če-čun za Čínu, Robert L. Oneto z Francie, P. Govinda Menon za Indii, W. G. Frederick Borgerhoff-Mulder z Nizozemí, brigádní generál Ronald Quilliam z Nového Zélandu, Pedro Lopez z Filipín, Arthur Comyns-Carr za Velkou Británii a Sergej A. Golunsky ze Sovětského svazu.⁸⁹

Potrestání válečných zločinců se stalo jedním z hlavních spojeneckých cílů, který byl definován již v průběhu druhé světové války. Mezinárodní vojenský tribunál pro Dálný východ v mnohých ohledech navazoval na Norimberský proces, taktéž byly souzeny zločiny proti míru, válečné zločiny a zločiny proti lidskosti. První pokyny k zatčení významných japonských činitelů učinil generál MacArthur již v první polovině září 1945, na konci roku byla jmenována Mezinárodní sekce obžaloby pod vedením Josepha B. Keenana. Právním základem celého procesu se stala Charta mezinárodního tribunálu pro Dálný východ vydaná v lednu 1946.

⁸⁹ MINEAR, s. 20–21.

5 OBŽALOBA A HLAVNÍ OBŽALOVANÍ

5.1 Obžaloba

Samotná obžaloba vznesená v rámci Tokijského mezinárodního tribunálu s japonskými válečnými zločinci se skládala z padesáti pěti bodů, které dále definovaly tři základní části, a to zločiny proti míru, konvenční válečné zločiny a zločiny proti lidskosti.⁹⁰

Prvních třicet šest článků (bodů) vymezovalo zločiny proti míru, v rámci kterých byly zařazeny body popisující široké spiknutí trvající od 1. ledna 1928 do 2. září 1945, na kterém se obžalovaní podíleli jako jeho vůdci a organizátoři, ale též byli činěni zodpovědnými za jiné osoby, které vykonávaly tento plán či spiknutí.⁹¹ Předmětem tohoto plánu bylo zajištění japonské vojenské, námořní, politické a ekonomické dominance ve východní Asii a nad Pacifickým a Indickým oceánem, stejně jako nad sousedními zeměmi a ostrovy (článek 1). Japonsko si snažilo zajistit svoji dominanci rovněž nad částmi Číny (článek 2) a Čínskou republikou (článek 3). Článek 4 se týkal prosazování japonské dominance nad východní Asií, Pacifikem a Indickým oceánem, čímž ale Japonsko porušilo mnohé mezinárodní úmluvy. Následující článek vymezoval spiknutí Německa, Itálie a Japonska za účelem zajištění vojenské, námořní, politické a ekonomické dominance nad celým světem.⁹²

Další články definovaly vedení útočné války proti jednotlivým spojeneckým státům. Obžalovaní byli obviněni z plánování a připravování útočné války proti Čínské republice (článek 6), Spojeným státům americkým (článek 7), Velké Británii (článek 8), Austrálii (článek 9), Novému Zélandu (článek 10), Kanadě (článek 11), Indii (článek 12),

⁹⁰ BOISTER, Neil, CRYER, Robert (edd.), *Documents on the Tokyo International Military Tribunal. Charter, Indictment and Judgments*, Oxford 2008, s. 16–17.

⁹¹ MINEAR, s. 24.

⁹² BOISTER, CRYER (edd.), s. 18–19.

Filipínám (článek 13), Nizozemskému království (článek 14), Francii (článek 15), Thajsku (článek 16) a Sovětskému svazu (článek 17).⁹³

Následující skupina článků časově vymezovala zahájení agresivní války proti Čínské republice 18. září 1931⁹⁴ (článek 18) a 7. července 1937⁹⁵ (článek 19). Dne 7. prosince došlo k zahájení útočné války proti USA (článek 20), Filipínám (článek 21), Velké Británii a Commonwealthu (článek 22) a Thajsku (článek 24). Proti Francii zahájilo Japonsko agresivní válku již 22. září 1940, když vpadlo do Indochíny (článek 23). Článek 25 obviňoval obžalované ze zahájení války proti SSSR během července a srpna 1938 u jezera Chasan⁹⁶, článek 26 z bojů proti Mongolské lidové republice⁹⁷ v létě 1939. Posledních deset článků prvního oddílu dále specifikovalo časové období těchto konfliktů, tedy od zahájení do 2. září 1945.⁹⁸

Druhá skupina šestnácti bodů se týkala činů vraždy, stejně jako válečných zločinů a zločinů proti lidskosti. Články 37 a 38 vymezovaly přípravu rozsáhlého plánu a spiknutí mezi 1. červnem 1940 a 8. prosince 1941, předmětem tohoto plánu bylo nezákonné zabití a zavraždění níže popsaných osob a vyvolávání ozbrojených nezákonných střetů proti

⁹³ BOISTER, CRYER (edd.), s. 20–22.

⁹⁴ Záminkou k provedení japonské invaze do Číny se stal tzv. mukdenský incident v noci z 18. na 19. září 1931. Tento incident byl zinscenován samotnými Japonci – důstojníci Kuantungské armády odpálili nálož na trati Jihomandžuské dráhy, kterou ovládali. Z incidentu byli záhy obviněni Číňané a ihned následovala vojenská operace ze strany Japonců. Kuantungská armáda pod vedením generála Šigeru Hondžóa zaútočila na čínské vojáky v Severních kasárnách a brzy byl okupován nedaleký Mukden s dalšími důležitými městy.

⁹⁵ V červenci 1937 začala druhá fáze války v Číně, za kterou stál nejprve malý incident odehrávající se asi 30 km od Pekingu. Dne 8. července se zde u mostu Marka Pola (čínsky Lukou-čchiao) střetli japonští vojáci s příslušníky čínské posádky. Podle dochovaných svědectví se v noci 7. července ztratil jeden japonský voják, z čehož jeho velitel usuzoval, že ho zajali Číňané. Proto nařídil zaútočit na nedalekou čínskou pevnost nacházející se na konci mostu Marka Pola. Současně požadoval otevření bran města, aby mohli Japonci svého druha hledat. Čínský velitel vše odmítl, proto se japonský velitel rozhodl k útoku.

⁹⁶ Bitva u jezera Chasan byla vyprovokována Japonci, kteří ve jménu Mandžukua předložili sovětské vládě požadavek na postoupení výšiny Zaozernoj u jezera Chasan. Sovětský svaz vše odmítl a v oblasti se následně odehrály vojenské střety mezi Císařskou a Rudou armádou, ze kterých vyšel vítězně Sovětský svaz.

⁹⁷ Na území Mongolské lidové republiky se boje odehrávaly v okolí řeky Chalchyn-gol od května do září 1939. Konflikt byl opět vyprovokován japonskou armádou, která se snažila obsadit část území Mongolské lidové republiky. Sovětsko-mongolská armáda dokázala úspěšně čelit japonsko-manžuské, a tento výrazný vojenský neúspěch přiměl Japonsko orientovat svoji expanzi do oblasti Pacifiku a ne na Sovětský svaz.

⁹⁸ BOISTER, CRYER (edd.), s. 22–26.

spojeneckým státům. Následující články přesněji definovaly jednotlivé události, například článek 39 obviňoval z udělení rozkazu a povelů zaútočit na Spojené státy americké v Pearl Harboru 7. prosince 1941, ze zabití admirála Kidda a dalších 4 000 zástupců námořních a vojenských sil USA, stejně jako zatím nezjištěného počtu civilistů. Další tři články se týkaly napadení území Britského Commonwealthu 8. prosince 1941 místního času, a to v Kota Bahru (článek 40), hlavním městě malajského státu Kelantan, dále Hong Kongu (článek 41) a Šanghaji (článek 42), kde došlo k útoku na *HMS Petrel* a byli zabiti tři členové britských námořních sil. Článek 43 popisuje napadení Filipín ve městě Davau 8. prosince 1941. Následujících sedm článků se věnuje napadení Čínské republiky, a to souhrnně (článek 44) mezi 18. zářím 1931 a 2. zářím 1945, či popisuje jednotlivá území či místa, kde došlo k velkému vraždění válečných zajatců, příslušníků ozbrojených sil i civilistů – Nanking (článek 45), Kanton (článek 46) a další. Poslední dva články tohoto oddílu definují napadení území Sovětského svazu a Mongolské lidové republiky.⁹⁹

Poslední tři body třetího oddílu obžaloby zahrnovaly zločiny proti lidskosti a válečné zločiny páchané na válečných zajatcích. Především se jednalo o porušování základních mezinárodních úmluv o nakládání s válečnými zajatci a s civilisty.¹⁰⁰

5.2 Obžalování

Před Tokijským tribunálem stanulo dvacet osm obžalovaných. Byli mezi nimi diplomaté a zástupci vojenských složek (admirálové i generálové).¹⁰¹ Obžalovaní nebyli obviněni ze všech bodů obžaloby najednou, jelikož se od sebe jednotlivá obvinění lišila. Na druhé straně ale z některých článků obžaloby byli obviněni všichni společně (jednalo se o články 1-17, 27-32, 34 a 44).

⁹⁹ BOISTER, CRYER (edd.), s. 27–31.

¹⁰⁰ MINEAR, s. 24.

¹⁰¹ BOISTER, s. 54.

Generál Sadao Araki se po dlouhou dobu pohyboval ve vysokých vojenských kruzích, v letech 1931 až 1934 vykonával funkci ministra války, a tudíž sehrál aktivní úlohu při tažení do Mandžuska.¹⁰² Generál Araki díky svému postavení čelil obvinění z mnoha článků obžaloby týkajících se jeho vedoucí funkce v době japonského útoku na Čínu, včetně nevhodného zacházení s válečnými zajatci a civilisty. Jednalo se o tyto články: 1-19, 23, 25-36, 44-47, 51-55.¹⁰³

Generál Kendži Dohihara velel Zpravodajské službě Kuantungské armády v Mandžusku. V letech 1944 až 1945 byl zodpovědný za zajatecké a pracovní tábory v Malajsii, kde mnoho spojeneckých zajatců zemřelo hladem a podvýživu, stejně jako na rychle se šířící nemoci.¹⁰⁴ Proti generálovi Dohiharovi byla vznesena mnohá obvinění, nebyl obžalován pouze z článků 45-50 týkajících se účasti na vraždění válečných zajatců a civilních obyvatel v jednotlivých čínských městech.¹⁰⁵

Plukovník Kingoró Hašimoto byl kromě své vojenské hodnosti považován rovněž za propagandistu a ne zřídka označován jako hlavní hybatel a vrchní agitátor agresivní expanzivní politiky v Japonsku od roku 1931 do konce války.¹⁰⁶ Během dobytí čínského Nankingu v prosinci 1937 velel dělostřeleckému pluku, velel také japonským jednotkám, které ostřelovaly americké dělové čluny *Ladybird* a *Panay* na řece Jang-c'. Napsal mnoho pamfletů a založil různá tajná společenství usilující o svržení demokratické vlády.¹⁰⁷ Plukovník Hašimoto byl obviněn z plánování (články 1-19) a vedení útočné války proti Spojencům (články 27-32) a Thajsku (článek 34). Rovněž také z činů vraždy v rámci článků 44-47 při jeho službě v Mandžusku a Nankingu. Neminula jej ani obvinění

¹⁰² USHIMURA, Kei, *Beyond the 'Judgment of Civilization': The Intellectual Legacy of the Japanese War Crimes Trials 1946–1949*, Tokyo 2003, s. 5.

¹⁰³ BOISTER, CRYER (edd.), s. 16–33.

¹⁰⁴ BOISTER, s. 55.

¹⁰⁵ BOISTER, CRYER (edd.), s. 16–33.

¹⁰⁶ BOISTER, s. 55.

¹⁰⁷ RUSSEL, Edward, F. L., *Rytíři Bušidó*, Praha 2012, s. 214.

s nepatřičným nakládáním s válečnými zajatci a civilisty v člancích 53-55.¹⁰⁸

Polní maršál Šunroku Hata působil v letech 1939–1940 jako ministr války, mezi lety 1941 a 1944 velel japonským expedičním silám v Číně, právě pod jeho velením docházelo ke krutému zacházení s civilisty.¹⁰⁹ Polní maršál Hata čelil obvinění z plánování útočné války (články 1-17), rozpoutání útočné války proti Číně 7. července 1937 (článek 19) a SSSR (články 25 a 26). Vedl také válku proti Spojencům (články 27-32) a Thajsku (článek 34). Polní maršál byl rovněž obviněn z rozsáhlých činů vraždy odehrávajících se v Čínské republice (články 44-50) i na území SSSR a Mongolské lidové republiky (články 51 a 52). Nevyhnul se ani obvinění z neplnění svých povinností při dozoru nad válečnými zajatci a civilisty obsažených v člancích 53-55.¹¹⁰

Baron Kiičiró Hiranuma krátce vykonával v roce 1939 funkci předsedy vlády (od ledna do srpna) a v letech 1930–1939 působil jako prezident Císařské rady, kdy byl mnohdy nápomocen císaři při důležitých rozhodnutích týkající se japonské politiky.¹¹¹ Baron Hiranuma byl z pozice své důležité a vysoké funkce obviněn ze všech článků obžaloby kromě tří s pořadovými čísly 48-50.¹¹²

Kóki Hirota byl úspěšným japonským diplomatem, v letech 1933 až 1938 vykonával s malou přestávkou funkci ministra zahraničí a v letech 1936 až 1937 se stal předsedou vlády.¹¹³ Kóki Hirota čelil obviněním z plánování útočné války v rámci článků 1-17, zahájení útočné války proti Číně 7. července 1937 (článek 19) a dalším Spojencům v rámci článků 20-25. Společně s těmito body čelil i obvinění z vedení útočné války proti Spojencům vzhledem k článkům 27-35. V rámci druhého oddílu obžaloby o činech vraždy čelil Hirota obviněním v souladu s články 37-47 a 52,

¹⁰⁸ BOISTER, CRYER (edd.), s. 16–33.

¹⁰⁹ USHIMURA, s. 5.

¹¹⁰ BOISTER, CRYER (edd.), s. 16–33.

¹¹¹ BOISTER, s. 55.

¹¹² BOISTER, CRYER (edd.), s. 16–33.

¹¹³ USHIMURA, s. 5.

neunikl ani obvinění ze všech článků obžaloby ze třetího oddílu, tedy s čísly 53-55.¹¹⁴

Naoki Hošino se stal v době vlády Hideki Tódžóa vedoucím tajemníkem vlády (1941–1944) a členem válečného plánovacího úřadu (1940–1941).¹¹⁵ Hošino byl vzhledem ke své politické a úřednické minulosti obviněn jako všichni ostatní obžalovaní z plánování útočné války (články 1-17), zahájení války (články 19-25), stejně jako z vedení ozbrojeného konfliktu (články 27-35). Z činů vraždy byl obviněn v rámci článků 37-44 a 52, rovněž byl stíhán za porušení mezinárodních úmluv při nakládání s válečnými zajatci a civilisty v rámci článků 53-55 posledního oddílu obžaloby.¹¹⁶

Generál Seiširó Itagaki byl příslušníkem Kuantungské armády a hlavní organizátor mukdenského incidentu vedoucího k rozpoutání války v Číně. Podílel se na ustanovení loutkového státu Mandžukuo, později se aktivně účastnil zřizování dalších loutkových vlád ve vnitřním Mongolsku a v severní Číně. V prvním kabinetu prince Konoeho zastával v letech 1938 až 1939 funkci ministra války. Následně od dubna 1945 až do konce války velel japonským silám v Malajsii, kde jako hlavní velitel odpovídal za zásobování zajateckých a internačních táborů potravinami, léky a nemocničními potřebami – zásobování ale nebylo dostatečné.¹¹⁷ Generál Itagaki byl z pozice své funkce obviněn z mnoha článků obžaloby. Čelil obvinění z plánování útočné války (články 1-17), zahájení konfliktů v rámci článků 18, 19, 23, 25 a 26. Z prvního oddílu obžaloby čelil ještě obvinění z vedení války v rámci článků 27-36. Z činů vraždy byl generál Itagaki obžalován z článků 44-47, týkajících se jeho účasti v Mandžusku, stejně jako v Mongolsku (články 51-52). Tribunál ho neopomněl obžalovat ani ze zločinů proti lidskosti v rámci posledních článků obžaloby s čísly 53-55.¹¹⁸

¹¹⁴ BOISTER, CRYER (edd.), s. 16–33.

¹¹⁵ BOISTER, s. 56.

¹¹⁶ BOISTER, CRYER (edd.), s. 16–33.

¹¹⁷ RUSSELL, s. 216–217.

¹¹⁸ BOISTER, CRYER (edd.), s. 16–33.

Okinori Kaja vykonával funkci ministra financí (1941–1944) ve vládě Hideki Tódžóa.¹¹⁹ Díky své vládní účasti byl Okinori Kaja obviněn z plánování útočné války (články 1-17), zahájení války 7. července proti Číně (článek 19), dále USA (článek 20), Filipínám (článek 21), Velké Británii (článek 22) a Thajsku (článek 24). Na vedení útočné války se měl podílet proti Spojencům v rámci článků 27-32 a 34. Z činů vraždy byl Kaja obžalován z článků 37-47 a v rámci třetího oddílu obžaloby čelil obvinění ze všech posledních článků 53-55.¹²⁰

Markýz Kóiči Kido se stal jako Strážce tajné pečeti (1940–1945) hlavním císařovým poradcem, čehož ve velké míře využíval. Markýz Kido patřil k zastáncům vedení útočné války, a právě na jeho radu jmenoval v roce 1941 císař Hirohito předsedou vlády Hideki Tódžóa.¹²¹ Markýz Kido byl z hlediska své vysoké dvorní funkce obviněn ze všech bodů obžaloby kromě článků číslo 18, tedy ze zahájení agresivní války proti Číně 18. září 1931.¹²²

Generál Heitaró Kimura se stal na počátku války v Tichomoří členem Plánovacího úřadu pro totální válku, v srpnu 1944 až do konce války se poté stal hlavním velitelem japonských sil v barmské oblasti. V této funkci dovolil, aby byli váleční zajatci zaměstnání v nelidských podmínkách na stavbě barmsko-siamské železnice.¹²³ Generál Kimura čelil obvinění z plánování útočné války (články 1-17), ze zahájení konfliktu proti USA (článek 20), Filipínám (článek 21), Velké Británii (článek 22) a Thajsku (článek 24), stejně jako z vedení války proti výše zmíněným státům (články 27-32, 34). Z činů vraždy byl generál Kimura obviněn v rámci článků 37-44, stejně jako ze zločinů proti lidskosti zastoupenými články 53-55.¹²⁴

¹¹⁹ USHIMURA, s. 5.

¹²⁰ BOISTER, CRYER (edd.), s. 16–33.

¹²¹ BOISTER, s. 56.

¹²² BOISTER, CRYER (edd.), s. 16–33.

¹²³ RUSSELL, s. 218.

¹²⁴ BOISTER, CRYER (edd.), s. 16–33.

Kuniaki Koiso vykonával od července 1944 do dubna 1945 funkci japonského předsedy vlády.¹²⁵ Politik Koiso byl stejně jako všichni obvinění obžalován z plánování útočné války v rámci článků 1-17. Čelil rovněž obvinění z rozpoutání agresivní války proti Číně 18. září 1931 (článek 18) a Mongolsku (článek 26). V rámci prvního oddílu obžaloby byl ještě Koiso obviněn z vedení útočné války v rámci článků 27-32, 34 a 36. Ze zločinu vraždy byl obžalován vzhledem k článkům 44 a 48-51. Nevyhnul se ani obvinění ze zločinů proti lidskosti (články 53-55).¹²⁶

Generál Iwane Macui byl po krátkém odchodu na odpočinek povolán v roce 1937 zpět do aktivní služby, jako vrchní velitel armády operující ve střední Číně, která se skládala z japonské 10. armády a šanghajského expedičního sboru – byla to vojska, která v prosinci dobyla Nanking. Po tomto dobytí následovala dlouhotrvající zvěrstva, v jejichž průběhu byly znásilněny tisíce žen a zabito na 200 000 příslušníků čínské armády a civilistů.¹²⁷ Vzhledem ke svému vysokému vojenskému postavení byl generál Iwane Macui obviněn z plánování útočné války (články 1-17), ze zahájení vojenského konfliktu proti Čínské republice 7. července 1937 (článek 19), Sovětskému svazu (článek 25) a Mongolské lidové republice (článek 26). Rovněž čelil obžalobě v případě vedení války proti Spojencům (články 27-32, 34-36). V rámci druhého oddílu obžaloby byl generál Macui obviněn ze zločinů vraždy v případě článků 44-47 a 51-52. Neunikl ani zodpovědnosti z nelidského chování k válečným zajatcům a civilistům – byl rovněž obžalován z článků 53-55 posledního oddílu obžaloby.¹²⁸

Jósuke Macuoka působil ve třicátých letech jako ředitel koncernu Jihomandžuských železnic a jako ministr zahraničí vedl japonskou delegaci, která v roce 1933 demonstrativně opustila jednání Společnosti národů při projednávání situace v Mandžusku.¹²⁹ Jako ministr

¹²⁵ USHIMURA, s. 6.

¹²⁶ BOISTER, CRYER (edd.), s. 16–33.

¹²⁷ RUSSELL, s. 219.

¹²⁸ BOISTER, CRYER (edd.), s. 16–33.

¹²⁹ SMIRNOV, s. 104–105.

zahraničních věcí v letech 1940–1941 hrál významnou roli při formování aliance s nacistickým Německem a fašistickou Itálií (Pakt tří, 1940), stejně jako při formulování smlouvy o neutralitě se Sovětským svazem o rok později.¹³⁰ Jako vysoký diplomat byl Jósuke Macuoka obviněn z plánování útočné války v rozsahu článků 1-17 a ze zahájení válečného konfliktu proti Francii (článek 23), stejně jako proti SSSR (článek 25) a Mongolské lidové republice (článek 26). Byl rovněž obviněn ze všech zbývajících článků prvního oddílu obžaloby, tedy z článků 27-36, které znamenaly vedení války proti jednotlivým spojeneckým státům. Co se týká obvinění ze zločinů vraždy a zabití, Macuoka musel čelit obžalobě z článků 38-44 a 51-52. Nevyhnulo se mu ani obvinění ze zločinů proti lidskosti, tedy z článků 53-55. Následně během procesu Jósuke Macuoka v červnu 1946 umírá.¹³¹

Generál Džiró Minami vykonával od dubna do prosince 1931 funkci ministra války, mezi léty 1936 a 1942 generální guvernér Koreje.¹³² Generál Minami si jako všichni obžalovaní vyslechl obvinění týkající se plánování (články 1-17) a zahájení (články 27-32) útočné války proti Spojencům. K těmto obviněním se navíc připojilo zahájení války proti Číně 18. září 1931 (článek 18) a vedení války proti Thajsku (článek 34). Z činů vraždy a zabití se měl zpovídat pouze z článku 44, zahrnující v sobě rozsáhlé tolerování vraždění válečných zajatců a civilistů v Japonci okupované Číně mezi 18. zářím 1931 a 2. zářím 1945. Nakonec byl generál Minami ještě obviněn ze zločinů proti lidskosti (články 53-55).¹³³

Generál Akira Mutó zastával v japonské armádě řadu významných funkcí, stal se náčelníkem úřadu pro vojenské záležitosti a v roce 1945 náčelníkem štábu na Filipínách. Působil rovněž ve štábu generála Iwane Macuiho v průběhu dobytí Nankingu.¹³⁴ Generál Mutó byl obviněn z činů

¹³⁰ BOISTER, s. 57.

¹³¹ BOISTER, CRYER (edd.), s. 16–33.

¹³² USHIMURA, s. 6.

¹³³ BOISTER, CRYER (edd.), s. 16–33.

¹³⁴ RUSSELL, s. 220.

plánování (články 1-17) a zahájení (články 19-24 a 26) útočné války proti Spojencům, stejně jako z vedení válečného konfliktu proti zmíněným státům (články 27-34 a 36). Vzhledem ke svému působení v Mandžusku čelil generál Mutó rozsáhlým obviněním ze zločinů vraždy a zabití (články 37-47 a 51), stejně jako ze zločinů proti lidskosti páchaných na válečných zajatcích a civilistech (články 53-55).¹³⁵

Admirál Osami Nagano vykonával v letech 1936–1937 funkci ministra námořnictva a ve válečných letech 1941–1944 se stal vrchním velitelem generálního štábu Císařského námořnictva.¹³⁶ Admirál Nagano byl obviněn z plánování (články 1-17) i zahájení útočné války proti spojeneckým státům v rozsahu článků 20-24. Na vedení války se podle obžaloby podílel v rámci článků 27-34. Druhý oddíl obžaloby osobu admirála Nagana zmiňoval v částech 37-44 a nevyhnul se ani obvinění ze zločinů proti lidskosti v poslední části obžaloby (články 53-55). Admirál Nagano zemřel v průběhu procesu v lednu 1947.¹³⁷

Admirál Takazumi Oka se stal v říjnu 1940 náčelníkem odboru na ministerstvu válečného námořnictva. V této funkci se aktivně podílel na přípravě a uskutečňování útočné války proti Číně a západním mocnostem.¹³⁸ Admirál Oka čelil stejně jako všichni obžalovaní obvinění z plánování (články 1-17) a vedení (články 27-32 a 34) útočné války. Ze zahájení válečného konfliktu byl obviněn v případě článků 20-22 a 24. Nevyhnul se ani obžalobě ze zločinu vraždy (články 37-44) a ze zločinů proti lidskosti, jež zastupovaly články 53-55.¹³⁹

Doktor Šúmei Ókawa nezastával vysokou diplomatickou nebo vojenskou funkci, ale přesto stanul na lavici obžalovaných jako hlavní ideolog japonského militarismu, neboť napsal množství knih, článků a projevů, které podporovaly agresivní válku za účelem násilného vyhnání

¹³⁵ BOISTER, CRYER (edd.), s. 16–33.

¹³⁶ USHIMURA, s. 6.

¹³⁷ BOISTER, CRYER (edd.), s. 16–33.

¹³⁸ RUSSELL, s. 221.

¹³⁹ BOISTER, CRYER (edd.), s. 16–33.

bílé rasy z Asie.¹⁴⁰ Doktor Ókawa byl obviněn z plánování útočné války (články 1-17) a zahájení konfliktu proti Číně 18. září 1931 (článek 18). Rovněž čelil obžalobě v článcích 27-32 a 34, které se týkaly vedení války proti jednotlivým Spojencům. Nakonec byl ještě obviněn ze zločinu vraždy v rámci článku 44. V průběhu procesu byl Šúmei Ókawa shledán duševně nezpůsobilým a zbaven všech obvinění.¹⁴¹

Generál Hiroši Óšima zastával v letech 1938–1939 a poté ještě v období od roku 1941 do roku 1945 funkci japonského velvyslance v Německu. Stal se velkým obdivovatelem Adolfa Hitlera, v Berlíně pak podnikal všechno možné, aby uzavřel vojenskou alianci s Německem.¹⁴² Generál Óšima byl společně s ostatními obžalovanými obviněn z plánování (články 1-17) a vedení (články 27-32 a 34) útočné války. Navíc čelil obžalobě i z hlediska zahájení konfliktu proti USA (článek 20), Filipínám (článek 21), Velké Británii (článek 22) a Thajsku (článek 24). Z hlediska druhého oddílu obžaloby se zpovídal z činů vraždy v rámci článků 37-44. Generál Óšima se rovněž nevyhnul obvinění ze zločinů proti lidskosti v rámci třetího oddílu obžaloby (články 53-55).¹⁴³

Generál Kenrjó Sató se stal v průběhu vlády Hideki Tódžóa vedoucím Kanceláře pro vojenské záležitosti ministerstva války.¹⁴⁴ Generál Sató byl obžalován z plánování (články 1-17) a vedení (27-32 a 34) útočné války, stejně jako ze zahájení konfliktu proti USA (článek 20), Filipínám (článek 21), Velké Británii (článek 22) a Thajsku (článek 24). Co se týká obžalobě ze zločinu vraždy, generál Sató byl obviněn na základě článků 37-44 a 48-50. V neposlední řadě čelil obvinění i ze zločinů proti lidskosti v rámci článků 53-55.¹⁴⁵

¹⁴⁰ BOISTER, s. 58.

¹⁴¹ BOISTER, CRYER (edd.), s. 16–33.

¹⁴² RUSSELL, s. 221.

¹⁴³ BOISTER, CRYER (edd.), s. 16–33.

¹⁴⁴ USHIMURA, s. 6.

¹⁴⁵ BOISTER, CRYER (edd.), s. 16–33.

Mamoru Šigemicu byl rovněž člen Tódžóovy vlády, mezi léty 1943 a 1944 působil jako ministr zahraničních věcí.¹⁴⁶ Diplomát Mamoru Šigemicu byl obžalován z plánování (články 1-17) a zahájení útočné války v rámci článků 18, 23 a 25. Vedení útočné války se měl Šigemicu dopustit články 27-35. Z druhého oddílu obžaloby byl následně obviněn z článků 48-50 a 52, neminulo ho ani obvinění ze zločinů proti lidskosti a článků 53-55.¹⁴⁷

Admirál Šigetaró Šimada působil jako ministr námořnictva v letech 1941 až 1944, tedy v době vlády premiéra Tódžóa.¹⁴⁸ Admirál Šimada byl obviněn z plánování (články 1-17) a vedení (27-32 a 34) útočné války. Rovněž byl obžalován ze zahájení konfliktu proti USA (článek 20), Filipínám (článek 21), Velké Británii (článek 22) a Thajsku (článek 24). Obvinění se týkalo i činů vraždy a zabití, to vše v rámci článků 37-44. Obžalován byl i z posledních článků 53-55.¹⁴⁹

Diplomat Tašio Širatori působil od roku 1938 jako velvyslanec v Itálii a společně s tehdejšími velvyslanci v Berlíně Óšimou se zasloužili o uzavření všestranné vojenské aliance mezi těmito třemi zeměmi.¹⁵⁰ Diplomát Širatori čelil v rámci prvního oddílu obžaloby obvinění z plánování (články 1-17) a vedení (články 27-32 a 34) útočné války proti spojeneckým státům. Následně byl obžalován ze zločinu vraždy a zabití v rámci článku 44.¹⁵¹

Generál Teiči Suzuki působil jako předseda Plánovacího úřadu a ministr bez portfeje ve vládách Konoeho a Tódžóa (od dubna 1941 do září 1944).¹⁵² Generál Suzuki byl jako vysoký armádní a vládní činitel obviněn z plánování (články 1-17) a zahájení (články 19-22, 24-26) útočné války. Stejně jako všichni obžalovaní se generál Suzuki nevyhnul obvinění z vedení válečného konfliktu, jež bylo zastoupeno v člancích 27-

¹⁴⁶ BOISTER, s. 58.

¹⁴⁷ BOISTER, CRYER (edd.), s. 16–33.

¹⁴⁸ USHIMURA, s. 6.

¹⁴⁹ BOISTER, CRYER (edd.), s. 16–33.

¹⁵⁰ RUSSELL, s. 224.

¹⁵¹ BOISTER, CRYER (edd.), s. 16–33.

¹⁵² BOISTER, s. 59.

32 a 34, navíc ještě v člancích 35 a 36. V rámci druhého oddílu obžaloby čelil obvinění z vraždy (články 37-47 a 51-52). Ze zločinů proti lidskosti byl obviněn rovněž (články 53-55).¹⁵³

Generál Hideki Tódžó se stal snad nejvýznamnější osobou ze všech japonských válečných zločinců. Již od roku 1937 zastával funkci náčelníka štábu Kuantungské armády. V červenci roku 1940 se stal ministrem války a o rok později již mohl sestavit svoji vlastní vládu. V úřadu ministerského předsedy setrval až do roku 1944.¹⁵⁴ Generál Tódžó byl obviněn skoro ze všech bodů obžaloby, kromě článků 25, 35 a 45-47.¹⁵⁵

Diplomat Šigenori Tógó zastával krátce funkci ministra zahraničních věcí mezi léty 1941 a 1942, později pak v posledních měsících před japonskou kapitulací v roce 1945 a byl signatářem japonské kapitulace.¹⁵⁶ Ministr zahraničí Tógó byl především obviněn z plánování útočné války (články 1-17), ale i ze zahájení konfliktu proti USA (článek 20), Filipínám (článek 21), Velké Británii (článek 22), Thajsku (článek 24), proti Sovětskému svazu (článek 25) a Mongolské lidové republice (článek 26). Nechyběla ani obvinění týkající se vedení války proti výše zmíněným spojeneckým státům (články 27-32, 34-36), či zločinu vraždy (články 37-44 a 51). Na závěr byl obviněn ze všech článků (53-55) posledního oddílu obžaloby.¹⁵⁷

Generál Jošidžiró Umezu působil jako velitel Kuantungské armády v letech 1939–1944 a později jako velitel generálního štábu od roku 1944 až do konce války.¹⁵⁸ Generál Umezu byl vzhledem ke svému působení obviněn ze zahájení války proti Číně (články 18 a 19) a Mongolské lidové republice (článek 26), stejně jako z plánování útočné války (články 1-17). Nechyběla ani obvinění týkající se vedení konfliktu proti spojeneckým

¹⁵³ BOISTER, CRYER (edd.), s. 16–33.

¹⁵⁴ RUSSELL, s. 225.

¹⁵⁵ BOISTER, CRYER (edd.), s. 16–33.

¹⁵⁶ BOISTER, s. 59.

¹⁵⁷ BOISTER, CRYER (edd.), s. 16–33.

¹⁵⁸ USHIMURA, s. 6.

státům v rámci článků 27-32, 34 a 36. Druhý oddíl obžaloby vinil generála z činu vraždy (články 44-51), stejně jako třetí oddíl ze zločinů proti lidskosti (články 53-55).¹⁵⁹

¹⁵⁹ BOISTER, CRYER (edd.), s. 16–33.

6 PRŮBĚH PROCESU

První zasedání Mezinárodního vojenského tribunálu pro Dálný východ se uskutečnilo 3. května 1946 v budově Ministerstva války, nedaleko středu Tokia. Kdysi hlavní centrum japonského militarismu bylo přetvořeno v soudní síň. Místo pro svědky bylo vyhrazeno u středu sálu a v jeho blízkosti byly umístěny stoly a lavice pro právníky a soudní zapisovatele. Postaveny byly rovněž vyvýšené řečnické pulty pro hlavního žalobce a hlavního obhájce, stejně jako stupínek pro spojenecké kameramany a fotografy, kteří zachytili průběh celého procesu. Zvláštní prostory byly vyhrazeny zástupcům domácího i zahraničního tisku. Přítomno bylo na třicet tlumočnicků, kteří pracovali v obou oficiálních jazycích procesu, v angličtině a japonštině.¹⁶⁰

Ihned v průběhu prvního dne přelíčení se soudní síň stala svědkem neadekvátního chování jednoho z obviněných, doktora Ókawy. takto celou situaci popisuje L. N. Smirnov: *„Šúmei Ókawa seděl napravo do soudu, v druhé řadě za obžalovaným číslo jedna Hidekim Tódžóem. Šedesátiletý Ókawa byl na Japonce nezvykle vysoký a velice hubený. Přišel v getech, japonských dřevácích, a když mu řekli, aby je odložil, sundal také své obnošené černé sako a zůstal v pomačkané bílé košili s rozepnutým límcem, který odhaloval jeho tenký krk s velkým, vystouplým ohryzkem. Na očích měl velké tmavé brýle. V tomto ošumělém člověku bylo na první pohled těžko poznat Šúmeie Ókawu, který dříve byl vždy upravený a elegantní, chodil v evropských šatech, byl blahobytný a sebevědomý. Obžalovaní poslouchali náčelníka soudu, držíce přitom v rukou své exempláře obžalovacího spisu. Někteří si něco zapisovali. Jen Ókawa se neklidně vrtěl na lavici. Rozepnul si košili a drbal se na vpadlých prsou. Košile se mu svezla z ramene. Předseda tribunálu Australan William Webb rozkázal strážím, aby mu košili zapnuli. Americký plukovník, který stál za Ókawou, splnil tento příkaz, ale obžalovaný si košili zase rozepnul. To se opakovalo několikrát – Ókawa rozepínal košili, plukovník zapínal. Postupně se pozornost v sále*

¹⁶⁰ BIX, s. 457.

soustředila na tuto scénu a slavnostní rytmus soudního zasedání se tím porušil. Tehdy dal plukovník Ókawovi ruce na ramena a vždycky, když se Ókawa pohnul, přitlačil ho k lavici. To trvalo několik minut, dokud se Ókawa zřejmě neunavil. Znovu zavládl slavnostní klid a pokračovalo předčítání slavnostního spisu. Náhle se Ókawa naklonil dopředu a silně uhodil Tódžóa do hlavy deskami s obžalovacím spisem, které si svinul do trubice. Silná rána zaduněla sálem. Tódžó se pomalu ohlédl a... usmál se na Ókawu. Předseda přerušil zasedání. Strážní odvedli Ókawu.“ Pozdější psychiatrická expertíza ho označila za nepřičetného a tribunál si jeho jméno škrtl ze seznamu obžalovaných.¹⁶¹

O tři dny později následovalo třetí veřejné slyšení. Již od devíti hodin ráno se v soudní síni tísnili obžalovaní, soudcové, obhájci a novináři z celého světa, aby si vyslechli, zda se obvinění čelní představitelé Japonska cítí či necítí vinnými. Obžalovaní počínaje Sadaem Arakim povstávali a všichni prohlásili, že se necítí vinnými v žádném bodě obžaloby.¹⁶²

Obžaloba se skládala z padesáti pěti bodů, které dále definovaly tři základní části, a to zločiny proti míru, konvenční válečné zločiny a zločiny proti lidskosti.¹⁶³ Prvních třicet šest bodů vymezovalo zločiny proti míru, v rámci kterých byly zařazeny body popisující široké spiknutí trvajících od roku 1928 do roku 1945, vedení agresivní války proti Číně a Spojencům. Druhá skupina šestnácti bodů se týkala činů vraždy, stejně jako válečných zločinů a zločinů proti lidskosti. Poslední tři body zahrnovaly zločiny proti lidskosti a válečné zločiny páchané na válečných zajatcích.¹⁶⁴

Žalobci předkládali důkazní materiály postupně v různých fázích a po dobu téměř osmi měsíců, od 4. června 1946 do 24. ledna 1947. Vrchní prokurátor Joseph Keenan pronesl dramatickou zahajovací řeč a později

¹⁶¹ SMIRNOV, s. 57–58.

¹⁶² BIX, s. 457.

¹⁶³ BOISTER, CRYER (edd.), s. 16–17.

¹⁶⁴ MINEAR, s. 24.

jednotliví žalobci postupně předkládali smlouvy, dohody a další dokumenty, jež měly prokázat povahu japonské zahraniční politiky. Žalobci předvolali celkem 109 svědků a doložili písemná svědectví od 561 dalších osob. Důkazy postupně přibývaly, vycházely najevo japonské přípravy na válku a zvláštní pozornost byla věnována válečným zločinům, které měla na svědomí Císařská armáda.¹⁶⁵ Obhajoba se pak následně jedenáct měsíců snažila prokázat nevinu každého z obviněných – od 24. února 1947 do 12. ledna 1948. Obhajoba předvolala 310 svědků a doložila písemná svědectví od dalších 214 osob.¹⁶⁶

Obhajobě byly neustále kladeny do cesty překážky, neboť tribunál často prohlašoval, že předkládané materiály jsou irelevantní či nepodstatné. Zamítnuté dokumenty obsahovaly vylíčení japonských snah zabránit šíření komunismu v Asii, stejně jako rozhodnutí o svržení atomových bomb na japonská města Hirošimu a Nagasaki. Vyvracení důkazů a závěrečné řeči žalobců probíhaly ještě na jaře roku 1948.¹⁶⁷

Každý z obžalovaných měl k dispozici amerického a japonského právníka, ale ti se společně nedokázali domluvit na jednotném postupu. Japonští právníci společně s hlavními obviněnými zastávali názor, že při procesu mají usilovat o ochranu cti, země a císaře, zároveň přitom nedbat na individuální osudy obžalovaných – jejich hlavním cílem bylo zachránit Japonsko. Oproti tomu američtí právníci byli ochotni pro záchranu svého klienta obětovat naprosto vše, a proto docházelo k častým sporům, jakým směrem se má obhajoba ubírat a jak přesně by se mělo postupovat.¹⁶⁸

Za svědky obhajoby byli často povoláváni četní vysoce postavení představitelé japonské armády, mnozí z nich rovněž čelili podezření z možného spáchání válečných zločinů. Řada obhájců také tvrdila, že jejich klienti jednali na rozkaz nadřízených, či bojovali proto, aby zabránili

¹⁶⁵ BIX, s. 458.

¹⁶⁶ MINEAR, s. 26.

¹⁶⁷ BIX, s. 459–460.

¹⁶⁸ RÖLING, s. 52.

rozšíření komunismu po celé Asii. Objevila se také tvrzení, že skutečným viníkem rozpoutání války v Pacifiku byly Spojené státy americké, které vlastně vehnaly Japonsko do svízelné situace, ve které bylo zahájení válečných operací jediným řešením.¹⁶⁹

Podobně jako při Norimberském tribunálu v Německu, i v Tokiu se na veřejnost dostala fakta o japonských válečných zvěrstvech, která začínala již ve třicátých letech v Číně. V průběhu července 1947 se v rámci Tokijského tribunálu začalo projednávat jednání japonské armády po dobytí čínského města Nanking, které se stalo dějištěm hromadného vraždění a znásilňování. Generál Iwane Macui byl obžalován z odpovědnosti za tento masakr, jež začal 13. prosince 1937, kdy se Nankingu zmocnili Japonci.¹⁷⁰

V prvních šesti týdnech následné japonské okupace bylo povražděno na 200 000 čínských civilistů a válečných zajatců – tisíce zajatců posloužily Japoncům jako cvičné terče při nácviu boje s bajonety. Podle nejnižších odhadů bylo jen během prvních tří týdnů okupace zastřeleno nebo ubito k smrti 12 000 mužů, žen a dětí, znásilňování bylo na denním pořádku. Nebyly šetřeny hodně mladé dívky ani staré ženy, celkově došlo asi ke 20 000 případům znásilnění. Vraždění ve městě i v přilehlém okolí pokračovalo tři měsíce a do té doby nemělo obdoby.¹⁷¹

Generál Macui při křížovém výslechu, ke kterému došlo na konci listopadu 1947, vypovídal, že se nevyhýbá zodpovědnosti, ale jako vrchní velitel armády měl své pokyny a nemohl zodpovídat za morálku obyčejného mužstva, které měli usměrnit důstojníci.¹⁷²

Dále se na pořad jednání dostalo i kruté zacházení s válečnými zajatci, ke kterému docházelo nejen v zajateckých táborech, váleční vězni byli často využíváni jako dělníci v nelidských podmínkách (stavba

¹⁶⁹ BIX, s. 460.

¹⁷⁰ USHIMURA, s. 38.

¹⁷¹ RUSSEL, s. 39–40.

¹⁷² USHIMURA, s. 42–43.

barmsko-siamské železnice). Na Filipínách se odehrál bataanský pochod smrti, v jehož průběhu zahynul každý sedmý spojenecký či filipínský zajatý voják. Nelidské zacházení se zajatci má své kořeny v japonské kultuře, ve které je vojákova čest vázána na boj až do samotného konce. Zajetí Japonci ztráceli svoji čest a po návratu domů by byli svými rodinami považováni za mrtvé, proto v bezvýchodné situaci volili raději čestnou smrt v sebevražedném útoku než zajetí. Je nesporné, že Japonci velmi krutě zacházeli se spojeneckými válečnými zajatci – pro ně neměli tito muži žádnou čest a předpokládali, že se zajetí vyhnou způsobem, jakým by to udělali oni sami. Na desetitisíce „dobrovolných“ zajatců vůbec nebyli připraveni.¹⁷³

Na konci roku 1947 proběhl i křížový výslech i Hideki Tódžóa, který ve svém svědectví neopomněl hájit císaře. Zdůraznil také heslo „Asie Asiatům“ a skutečnost, že Japonsko bylo obklopeno nepřátelskými silami. Následně bylo odříznuto od dodávek ropy a jeho životní zájmy se tím pádem ocitly v ohrožení – proto muselo vést válku v sebeobraně.¹⁷⁴ Jedním z jeho argumentů rovněž bylo, že Japonsko bylo poraženo v posledním roce války, když už nevykonával funkci ministerského předsedy.¹⁷⁵

Poslední svědectví byla vznesena do poloviny dubna 1948, následně byl soud na půl roku odročen, aby se mohl dobrat ke spravedlivému rozsudku nad všemi obžalovanými. Konečný rozsudek byl vynesena v listopadu 1948.¹⁷⁶

¹⁷³ BENEDICTOVÁ, Ruth, *Chryzantéma a meč*, Praha 2013, s. 60–62.

¹⁷⁴ RÖLING, s. 48.

¹⁷⁵ USHIMURA, s. 93–94.

¹⁷⁶ MINEAR, s. 26.

7 ROZSUDEK

Tokijský proces se po dvou a půl letech trvání blížil ke svému závěru. Rozsudek byl čten od 4. do 12. listopadu 1948 po půlročním odročení, hlavní slovo měl předseda tribunálu australský soudce Webb. Ve své řeči neopomenul shrnout celý průběh procesu, stejně jako fakta v jednotlivých případech.¹⁷⁷ Následovalo vynesení rozsudku nad pětadvaceti obviněnými. K nejvyššímu trestu byl odsouzen Hideki Tódžó s diplomatem Kóki Hirota a pět dalších generálů – Dohihara, Itagaki, Kimura, Macui a Mutó.¹⁷⁸

Generál Dohihara byl shledán vinným v několika bodech obžaloby, které se týkaly spiknutí za účelem vedení agresivní války a nelidského zacházení s válečnými zajatci. Podle rozsudku byly na základě rozkazů generála Dohihary zajatcům odepřeny potraviny a lékařská pomoc.¹⁷⁹

Na základě výroku Tokijského tribunálu Kóki Hirota jako ministr zahraničních věcí dostával zprávy o japonských zvěrstvech odehrávajících se v čínském Nankingu od prosince 1937 do února 1938, a tuto věc projednal s ministrem války, který ho ujistil, že zvěrstva přestanou. Hirota opomenul své povinnosti tím, že dále nenaléhal, aby se podnikly okamžité kroky k zastavení zvěrstev, a spolehl se jen na předchozí ujistění. Tím pádem se jeho nečinnost rovnala zločinnému zanedbání povinné péče.¹⁸⁰

Generál Itagaki byl shledán vinným z toho, že sám nařizoval, dával oprávnění či dovoloval náčelníkům zajateckých a internačních táborů a zajateckých pracovních oddílů, aby při zacházení s tisíci válečnými zajatci a internovanými osobami porušovali zákony a obyčeje války. Soud

¹⁷⁷ BIX, s. 465.

¹⁷⁸ *International Military Tribunal for the Far East*. In: *International Organization* 3, 1949, 1, s. 185.

¹⁷⁹ BOISTER, CRYER (edd.), s. 599–600.

¹⁸⁰ Tamtéž, s. 603–604.

prohlásil, že Itagaki je pro svůj postup odpovědný za smrt a utrpení tisíců lidí, o které byl povinen náležitě se postarat.¹⁸¹

Na základě rozsudku byl generál Kimura rovněž shledán vinným z nelidského zacházení s válečnými zajatci, především za jeho působení velitele barmské oblasti. Soud konstatoval, že generál jako armádní velitel nepodnikl žádné jasné kroky a rozkazy k zabránění páchání válečných zločinů. Vědomě opomenul svou zákonnou povinnost, když nezabránil porušování zákonů války.¹⁸²

Generál Iwane Macui podle rozsudku musel vědět o bezohledném chování svých vojsk v Nankingu, do města vstoupil 17. prosince krátce po jeho dobytí. Nepodnikl však nic, aby se těmto událostem zabránilo. Jeho rozkazy, ve kterých nabádal své mužstvo ke slušnému chování, neměly pražádný účinek. Byl velitelem armády zodpovědné za masakr ve městě, o masakru věděl. Opominul svoji povinnost velitele, proto musel být za tyto události shledán zodpovědným.¹⁸³

Generál Muto byl jako náčelník štábu generála Jamašity na Filipínách shledán vinným z nelidského zacházení s válečnými zajatci, stejně jako s civilním obyvatelstvem. Soud dále dodal, že ve svém postavení mohl ovlivnit způsob vedení války, a odmítl jeho námitku, že o těchto událostech nic nevěděl.¹⁸⁴

Tokijský tribunál rozhodl, že Hideki Tódžó nesl hlavní odpovědnost za zločinné útoky Japonska na sousední země, stejně jako za špatné nakládání s válečnými zajatci a internovanými civilisty. Jako předseda vlády a ministr války o tomto krutém zacházení věděl, ale nepodnikl patřičné kroky k potrestání pachatelů. Již v roce 1942 věděl o katastrofálních podmínkách válečných zajatců na Filipínách (bataanský pochod smrti), ale proti nikomu nezakročil a nikdo nebyl potrestán. Rovněž doporučil, aby se při stavbě barmsko-siamské železnice užilo

¹⁸¹ BOISTER, CRYER (edd.), s. 607.

¹⁸² Tamtéž, s. 610.

¹⁸³ Tamtéž, s. 612.

¹⁸⁴ Tamtéž, s. 614.

válečných zajatců. Těmto zajatcům ale nebylo zajištěno dostačující ubytování a stravování. Soud také Tódžóa uznal odpovědným za nařízení, aby se zajatcům, kteří nepracovali, nedávalo jíst. Toto opatření podle výroku Tribunálu přispělo k velkému utrpení a vysoké úmrtnosti zajatců.¹⁸⁵

Šestnáct obviněných bylo odsouzeno k doživotnímu vězení – Araki, Hašimoto, Hata, Hiranuma, Hošino, Kaja, Kido, Koiso, Minami, Oka, Óšima, Sató, Šimada, Širatori, Suzuki, Umezu.¹⁸⁶ Ministr zahraničí Tógó byl odsouzen k dvacetiletému vězení, ale roku 1949 ve vězení zemřel. Diplomat Šigemicu obdržel sedmiletý trest odnětí svobody, ale již v roce 1950 byl podmíněčně propuštěn.¹⁸⁷

Generál Sadao Araki byl zproštěn odpovědnosti za válečné zločiny spáchané japonskými ozbrojenými silami, ale na druhé straně byl usvědčen z vedení agresivní války proti Číně a Spojencům.¹⁸⁸

Plukovník Kingoró Hašimoto byl zproštěn všech obvinění týkajících se porušování válečných zákonů a obyčejů, soud ho ale uznal vinným ze spiknutí za účelem vedení agresivní války proti Číně. Polní maršál Šunroku Hata byl rovněž shledán vinným z vedení agresivní války, navíc nedokázal zabránit páchání násilí na civilním obyvatelstvu a nesnažil se o zlepšení krutých podmínek v zajateckých táborech.¹⁸⁹

V případě barona Kiičiró Hiranuma Mezinárodní vojenský tribunál pro Dálný východ konstatoval, že mu jako politickému činiteli nebyla prokázána přímá účast při páchání různých válečných zločinů, přesto byl na základě obvinění ze spiknutí a vedení agresivních válek proti státům Spojenců odsouzen k doživotnímu vězení.¹⁹⁰

¹⁸⁵ BOISTER, CRYER (edd.), s. 624–625.

¹⁸⁶ Koiso, Širatori a Umezu zemřeli ve vězení, zbylých třináct odsouzených bylo mezi léty 1954 až 1956 podmíněčně propuštěno.

¹⁸⁷ *International Military Tribunal for the Far East*. In: *International Organization* 3, 1949, 1, s. 185.

¹⁸⁸ BOISTER, CRYER (edd.), s. 598.

¹⁸⁹ Tamtéž, s. 600–602.

¹⁹⁰ Tamtéž, s. 602.

Naoki Hošino byl jako člen vlády Hideki Tódžóa shledán vinným z plánování agresivní války.¹⁹¹ Okinori Kaja, další člen vlády, byl zproštěn obvinění týkajících se válečných zločinů, ne tak ale podílu na plánování agresivní války.¹⁹²

Markýz Kóiči Kido mohl jako blízký důvěrník císaře za použité svého vlivu zabránit mnohým událostem. Soud neprokázal, že by se přímo podílel na válečných zločinech, byl ale shledán z plánování spiknutí za účelem vedení agresivní války.¹⁹³

Bývalý japonský předseda Kuniaki Koiso musel z titulu své funkce velmi dobře vědět o válečných zločinech, kterých se dopouštěla japonská armáda, stejně jako o katastrofální situaci v zajateckých táborech. Koiso neučinil nic k nápravě těchto skutečností, a proto jej Tokijský tribunál odsoudil k doživotnímu vězení.¹⁹⁴

Podle rozsudku Mezinárodního vojenského tribunálu pro Dálný východ se generál Džiró Minami nepodílel na páchání válečných zločinů, byl ale uznán vinným z účasti na spiknutí za účelem vedení útočné války proti Číně a Sovětskému svazu.¹⁹⁵

Admirál Takazumi Oka se ve svém postavení aktivně podílel na uskutečňování příprav k vedení útočné války proti Číně a západním mocnostem, na druhé straně mu nebylo prokázáno, že by se podílel na páchání válečných zločinů, či za ně byl nějakým způsobem odpovědný.¹⁹⁶

Generál Hiroši Óšima se jako japonský velvyslanec v Německu nepodílel aktivně na vedení války v Číně či proti Spojencům, osvobozen byl rovněž v bodech týkajících se špatného zacházení s válečnými

¹⁹¹ BOISTER, CRYER (edd.), s. 605.

¹⁹² Tamtéž, s. 608.

¹⁹³ Tamtéž, s. 609.

¹⁹⁴ Tamtéž, s. 611.

¹⁹⁵ Tamtéž, s. 613.

¹⁹⁶ Tamtéž, s. 614–615.

zajatci, prokázána mu však byla účast na spiknutí vedoucí ke vzniku agresivní války.¹⁹⁷

Generál Kenrjó Sató zastával ve vládě Hideki Tódžóa v příliš nízké postavení na to, aby mohl ovlivňovat zásadní události japonské zahraniční politiky, proto byl zproštěn obvinění z odpovědnosti za válečné zločiny. Soud ho proti tomu shledal vinným ze spiknutí a z plánování útočné války.¹⁹⁸

Admirál Šigetaró Šimada působil jako ministr námořnictva ve vládě Hideki Tódžóa, kde se podílel na přípravách vedoucí k japonskému útoku na Pearl Harbor. Tribunál mu neprokázal přímou odpovědnost za hanebné zacházení se zajatci a trosečníky torpédovaných lodí. Zproštěn byl rovněž všech obvinění týkajících se válečných zločinů. Tokijský tribunál ho ale odsoudil k doživotnímu vězení za účast na plánování a vedení útočné války.¹⁹⁹

Diplomat Tašio Širatori působil jako japonský velvyslanec v Itálii a úzce spolupracoval se svým kolegou Óšimou v Německu. Pro nemoc nezastával po roce 1941 žádnou významnější úlohu, přesto byl nakonec uznán vinným ze spiknutí za účelem plánování útočné války a odsouzen k doživotnímu vězení.²⁰⁰

Generál Teiči Suzuki byl jako bývalý předseda Plánovacího úřadu zbaven odpovědnosti za páchání válečných zločinů, ale byl mu prokázán aktivní podíl na plánování a vedení útočné války.²⁰¹ Další generál Jošidžiró Umezu byl jako velitel Kuantungské armády shledán vinným z účasti na spiknutí k vedení útočné války proti Číně a Spojencům. Nebyla mu prokázána přímá účast na válečných zločinech.²⁰²

¹⁹⁷ BOISTER, CRYER (edd.), s. 615–616.

¹⁹⁸ Tamtéž, s. 616–617.

¹⁹⁹ Tamtéž, s. 619–620.

²⁰⁰ Tamtéž, s. 620–621.

²⁰¹ Tamtéž, s. 621–622.

²⁰² Tamtéž, s. 625–626.

Mezinárodní vojenský soudní tribunál pro Dálný východ shledal, že Šigenori Tógó v době mezi zářím 1942 a rokem 1945 nevyvíjel žádnou veřejnou činnost, proto nemůže být považován za odpovědného za páchaní válečných zločinů. Byl ale uznán vinným ze spiknutí za účelem vedení agresivní války a na základě tohoto obvinění byl odsouzen k dvaceti letům odnětí svobody s platností od května 1946, kdy byl vzat do vazby.²⁰³

Mamoru Šigemicu působil dlouhá léta v japonských diplomatických službách. Tokijský tribunál zjistil, že se Šigemicu nepodílel na spiknutí k vedení útočné války. Jakožto ministr zahraničních věcí ve vládě Hideki Tódžóa se ale podílel na vedení útočné války a byl shledán vinným z toho, že vědomě opomenul svou zákonnou povinnost podniknout patřičné kroky k přešetření toho, jak se jednalo s válečnými zajatci v zajateckých táborech. Z mírného trestu, jaký mu byl vyměřen, vyplývá, že Tokijský tribunál nepovažoval jeho vinu za těžkou. Přihlédl k tomu, že Šigemicu nebyl zapleten do příprav spiknutí, stejně jako se nepodílel na vedení útočné války před rokem 1943. Trest opět nabýval platnosti ode dne vzetí do vazby, takže Šigemicu měl v době vynesení rozsudku odseděno dva a půl roku ze sedmi.²⁰⁴

Po vynesení rozsudku generál MacArthur 22. listopadu 1948 potvrdil v plném rozsahu rozhodnutí Mezinárodního vojenského tribunálu a zamítl všechny žádosti o odložení poprav. Vzápětí se sedm obhájců²⁰⁵ odvolalo k americkému Nejvyššímu soudu, který od počátku prosince 1948 řešil otázku, zda přijmout tyto stížnosti k projednání. Jednalo se zde ale o žádost k revizi rozsudku vydaného mezinárodním tribunálem (i když pod patronací USA) obracející se k soudu národnímu. Nejvyšší soud nakonec rozhodl o tom, že není oprávněn ke změně rozsudku a

²⁰³ BOISTER, CRYER (edd.), s. 622–623.

²⁰⁴ Tamtéž, s. 618.

²⁰⁵ Odvolání podali prostřednictvím svých obhájců Dohihara, Hirota, Kido, Óka, Sató, Šimada a Tógó.

23. prosince 1948 byl na nádvoří věznice Sugamo vykonán rozsudek smrti oběšením nad sedmi odsouzenými osobami.²⁰⁶

Konečný rozsudek byl plně podporován osmi soudci z jedenácti, tři měli výhrady k závěrečnému usnesení, které nezapomněli uvést ve svých nesouhlasných nálezech. Jednalo se o francouzského zástupce Henriho Bernarda, nizozemského B. V. A. Rölinga a indického soudce Pála.²⁰⁷ Soudce Bernard ve svém odporujícím příspěvku zmiňoval absenci vyšetřování císaře Hirohita a jeho rodinných příslušníků, podle něj měl být císař hlavním obžalovaným.²⁰⁸

Nizozemský zástupce soudce Bernard oproti svému francouzskému kolegovi považoval císaře za pouhou figurku a neprotestoval proti jeho beztrestnosti. Měl námitky především proti nedostatečně formulované chartě tohoto tribunálu, kde odmítal vysvětlení pojmu agrese. Nepovažoval takto definovanou agresi jako zločin mezinárodního práva a podle jeho názoru měli být čtyři z obžalovaných shledáni nevinými z tohoto trestného činu – Kido, Hara, Hirota, Šigemicu a Tógó.²⁰⁹

Indický zástupce soudce Pál ve svém nesouhlasném nálezu prohlásil všechny obžalované za nevinné. Z hlediska práva Pál odmítl vyvolání a vedení války jako akt zločinu – jedná se o právo každého suverénního státu. Obžalovaní se tedy ničím neprovinili a měli by všichni být zproštěni viny. Všechny nesouhlasné nálezy byly pečlivě zaevidovány, při vynesení rozsudku stačil souhlas většiny soudců.²¹⁰

7.1 Bezprostřední reakce japonské společnosti

Na Tokijský válečný tribunál se v samotném Japonsku pohlíželo zcela odlišně, než kupříkladu na obdobný Norimberský proces v Německu.

²⁰⁶ SMIRNOV, s. 99–100.

²⁰⁷ COMYNS-CARR, A. S., *The Tokyo War Crimes Trial*. In: *Far Eastern Survey* 18, 1949, 10, s. 109.

²⁰⁸ BOISTER, CRYER (edd.), s. 676–677.

²⁰⁹ BOISTER, s. 283–284.

²¹⁰ BIX, s. 467.

Činy příslušníků nacistického Německa byly páčány před zrakiem celé Evropy a během procesu vycházela najevo nesporná fakta o nacistických činech. V Japonsku přímá vyhlazovací politika a antisemitismus chyběly, před soud bylo v konečném důsledku postaveno vysoké politické i armádní vedení, které se činilo zodpovědné za rozpoutání války.

V prosinci 1948 byl vynesena rozsudek nad pětadvaceti hlavními obžalovanými. Nejvyšší trest obdržel bývalý premiér Hideki Tódžó a spolu s ním dalších pět generálů: Seiširó Itagaki, Heitaró Kimura, Kendži Doihara, Iwane Macui a Akira Mutó. K trestu smrti byl rovněž odsouzen bývalý diplomat a premiér Kóki Hirota.²¹¹

Stranou od politických a armádních špiček stála osoba japonského císaře, nejvyššího vojenského velitele a prvního muže státu, jenž si dokázal svoje postavení (i díky výrazné podpoře Spojených států amerických) v pozměněné podobě zachovat. V průběhu procesu byla několikrát zmiňována jeho role ve snaze ukončit zničující válku rozpoutanou z popudu militaristických politických klik. Proti císaři Hirohitovi nakonec žádný z obžalovaných nevypovídal a všichni raději brali vinu na sebe, než by obvinili císaře.

Konec druhé světové války se stal zlomovým pro všechny Japonce. V okamžiku, kdy k nim dorazil kapitulační projev císaře Hirohita, jako by se celé Japonsko ihned v tento moment přetransformovalo z militaristického státu na stát uznávající mírové a demokratické principy. Tokijský proces pak svojí vlastní cestou ovlivnil i politické myšlení celého Japonska, kdy hlavní pováleční představitelé kladli důraz na zavedení demokratických ideálů společně s myšlenkou již nikdy nezavést svůj národ do zničujícího válečného konfliktu. Mezi obecnou populací se pak díky průběžnému zveřejňování svědectví a výpovědí z procesu vzedmul odpor vůči militarismu a válce jako takové, což jen posílilo hladký průběh demokratických reforem, které byly všeobecně pozitivně přijímány.²¹²

²¹¹ DEMANDT, Alexander, *Moc a právo. Velké hrdelní procesy*, Praha 1998, s. 248–249.

²¹² BIX, s. 470.

Podobně jako při Norimberském procesu se na základě velkého množství důkazního materiálu dostaly na povrch takové skutky, jako například brutální zacházení se spojeneckými zajatci a civilisty. K následným popravám a úmrtím spojeneckých vojáků i civilistů docházelo na mnoha místech v oblasti Asie a Tichomoří – pochod smrti na poloostrově Bataan, budování železniční tratě v nelidských podmínkách mezi Thajskem a Barmou, kruté činy spáchané při dobytí čínského města Nankingu. Dále došlo k podrobnému vylíčení japonského vraždění obyvatel filipínské Manily, Mezinárodní soudní tribunál rovněž přijal důkazy týkající se případů znásilňování žen na okupovaném území, z čehož se stal v budoucnu uznávaný precedent při procesu s novodobými válečnými zločinci.²¹³

Samozřejmě, že se na druhé straně neobešlo konání Tokijského tribunálu bez kritických ohlasů. Mezi nejvýznamnější námitky (podobně jako při konání Norimberského procesu v Německu) patřila kritika zavedení anglosaského práva v rámci soudního přelíčení a hlavní důraz na obžalobu ze spiknutí – s těmito aspekty neměli japonští a neameričtí právníci velké zkušenosti.²¹⁴

Kromě těchto výtek se stalo rovněž předmětem kritiky neprojednávání zločinů, kterých se dopustili Spojenci – jednalo se především o svržení atomových bomb na města Hirošimu a Nagasaki, stejně jako o bezohledné ruské zacházení s japonskými válečnými zajatci. Podle dalších kritiků se výkon spravedlnosti narušil i tím, když vrchní velitel okupační správy generál MacArthur v předstihu zaručil beztrestnost císaři Hirohitovi a představitelům z významných podnikatelských a finančních kruhů – oproti poválečné situaci v Německu, kdy tito představitelé figurovali v několika procesech, prezident Říšské banky Hjalmar Schacht stanul mezi obžalovanými i během samotného Norimberského procesu.²¹⁵

²¹³ BIX, s. 470.

²¹⁴ USHIMURA, s. 104.

²¹⁵ FINN, s. 56.

Japonská veřejnost k Tokijskému procesu i přes zveřejňování svědectví a závěrů tribunálu v denním tisku zaujímala spíše pasivní postoj. Teprve až díky médiím se obyčejní Japonci v plné míře dozvěděli o válečných zločinech odehrávajících se za hranicemi jejich země. Díky Tokijskému procesu se do širšího povědomí dostaly události odehrávající se ještě před začátkem druhé světové války, stejně jako události následující. Po vyhlášení rozsudku byla hlavní reakcí Japonců na prvním místě snaha o obnovu země, zavedení demokratických principů a zbavení se militaristického vlivu.²¹⁶

²¹⁶ USHIMURA, s. 165–166.

8 OBDOBNÉ VÁLEČNÉ PROCESY

Mezi největší a nejznámější procesy s válečnými zločinci bezesporu patří Norimberský a Tokijský tribunál – soudy se zástupci nacistického Německa a císařského Japonska. Odehrávaly se samozřejmě ještě další menší procesy a soudy s kolaboranty, které bezprostředně následovaly po skončení války. Tato soudní jednání vedla k odhalení válečných hrůz a zločinů nacistického režimu, ale i ke kodifikaci mezinárodního práva. Právě Norimberský tribunál například poprvé odsoudil vedení útočné války a v jeho průběhu došlo k uznání dalších významných precedentů, podle kterých se postupovalo v budoucích procesech s válečnými zločinci.²¹⁷

8.1 Norimberský proces

Již v roce 1942 si Spojenci označili za hlavní cíl potrestání německých válečných zločinců. Hlavní iniciativa ke zřízení společného soudu vítězných mocností vzešla od Spojených států amerických, když na začátku května 1945 americký prezident Harry Truman jmenoval soudce Nejvyššího federálního soudu Roberta Jacksona zplnomocněncem pro následná jednání s ostatními Spojenci a se sborem amerických žalobců. V srpnu došlo k uzavření Londýnské dohody, která v sobě zahrnovala základní požadavky k potrestání válečných zločinců a stanovila místo konání tribunálu ve městě Norimberk.²¹⁸

Součástí Londýnské dohody se stal i Statut soudního dvora obsahující soupis nejdůležitějších právních norem, které definovaly kompetence tribunálu a zároveň se staly zákonem, podle nějž měly být zločiny souzeny. Tímto krokem mělo být zabráněno tomu, aby se obžalovaní později odvolávali na mezinárodní trestní právo. Soudní dvůr Norimberského procesu se následně sestával ze čtyř soudců, které

²¹⁷ HONIG, F., *War Crimes Trials. Lessons for the Future*. In: *International Affairs* 26, 1950, 4, s. 524–525.

²¹⁸ DEMANDT, s. 237–238.

jmenovaly čtyři vítězné mocnosti,²¹⁹ předsedou byl zvolen britský soudce Geoffrey Lawrence.²²⁰

Dne 20. listopadu 1945 došlo v norimberském Paláci spravedlnosti k zahájení zasedání Mezinárodního vojenského tribunálu. Na lavici obžalovaných stanulo dvacet jedna obviněných, tři další nebyli přítomni (pěťasedmdesátiletý Gustav Krupp byl shledán nezpůsobilým podstoupit soudní proces, Robert Ley spáchal před začátkem procesu sebevraždu ve své cele a Martin Bormann byl souzen v nepřítomnosti).²²¹

Spojenci již v průběhu války plánovali postavit vrchní představitele nepřátelských režimů před soud, konce války se ale Adolf Hitler, Benito Mussolini, Heinrich Himmler a Joseph Goebbels nedožili. Proto se přistoupilo k obvinění dalších významných představitelů nacistického Německa. Obžalováni byli: Hermann Göring (říšský maršál, vrchní velitel Luftwaffe), Karl Dönitz (vrchní velitel námořnictva a po smrti Hitlera hlava státu), Hans Frank (generální guvernér Polska) Wilhelm Frick (říšský ministr vnitra), Hans Fritzsche (komentátor německého rozhlasu), Walther Funk (říšský ministr hospodářství a prezident Říšské banky), Rudolf Hess (před svým odletem do Anglie v roce 1941 po Göringovi druhý Hitlerův zástupce), Alfred Jodl (šéf velitelského štábu Wehrmachtu), Ernst Kaltenbrunner (od roku 1942 šéf Hlavního říšského bezpečnostního úřadu), Wilhelm Keitel (šéf vrchního velení Wehrmachtu), Konstantin von Neurath (říšský ministr zahraničí, poté říšský protektor Čech a Moravy), Franz von Papen (do roku 1934 vykonával funkci Hitlerova vicekancléře), Erich Reader (do roku 1943 vrchní velitel válečného námořnictva), Joachim von Ribbentrop (říšský ministr zahraničí), Alfred Rosenberg (stranický ideolog a říšský ministr pro okupovaná východní území), Fritz Sauckel (generální zplnomocněnec pro pracovní nasazení), Hjalmar Schacht (do roku 1937 říšský ministr hospodářství, do roku 1939

²¹⁹ Tři ze jmenovaných soudců byli civilisté, sovětský člen byl důstojník. Kromě britského předsedy tvořili soudní dvůr ministr spravedlnosti Francis Biddle za Spojené státy, profesor trestního práva H. Donnedieu de Vabres za Francii a generálmajor I. T. Nikičenko za Sovětský svaz.

²²⁰ DEMANDT, s. 239.

²²¹ IRVING, David, *Norimberk. Poslední bitva*, Praha 1997, s. 139.

prezident Říšské banky), Baldur von Schirach (říšský vedoucí mládeže), Arthur Seyss-Inquart (říšský komisař Nizozemí), Albert Speer (ministr zbrojního průmyslu), Julius Streicher (vedoucí v župě Franky a vydavatel listu „Der Stürmer“).²²²

Po deseti měsících výslechů a svědectví, kdy se na povrch dostávaly kruté činy a nacistické praktiky, byl 1. října 1946 vynesena konečný rozsudek, na jehož základě bylo vykonáno deset nejvyšších trestů oběšením (Hermann Göring noc před popravou spáchal ve své cele sebevraždu) na Frankovi, Frickovi, Jodlovi, Kaltenbrunnerovi, Keitelovi, Ribbentropovi, Rosenbergovi, Sauckelovi, Seyss-Inquartovi a Streicherovi. Další obvinění Hess, Funk a Reader obdrželi doživotní tresty,²²³ Schirach a Speer dvacet let odnětí svobody, patnáct let von Neurath, deset let Dönitz. Osvobození a zbavení všech obvinění byli nakonec von Papen, Schacht a Fritsche.²²⁴

Kromě jednotlivců byly souzeny i skupiny a organizace činné v nacistickém Německu. To se týkalo především celé říšské vlády, vůdců NSDAP, oddílů SS včetně bezpečnostní služby SD, tajné policie Gestapa, generálního štábu a vrchního velení německého Wehrmachtu. Nakonec byly dle konečného rozsudku odsouzeny jako zločinné organizace SS, SD, Gestapo, vůdci NSDAP, ne však říšský kabinet s generálním štábem a vrchním velením Wehrmachtu.²²⁵

Norimberský proces předcházel delšímu a většímu Tokijskému tribunálu, v jehož průběhu byly poprvé definovány zločiny proti míru, válečné zločiny a zločiny proti lidskosti, které se staly páteří i Mezinárodního vojenského tribunálu pro Dálný východ.²²⁶

²²² DEMANDT, s. 235–236.

²²³ Ze zdravotních důvodů byly nakonec doživotní tresty u Raedera a Funka zkráceny – první jmenovaný opustil věznici ve Špandavě roku 1955, druhý v roce 1957.

²²⁴ IRVING, s. 217–219.

²²⁵ DEMANDT, s. 236–237.

²²⁶ HONIG, s. 522–523.

8.2 Další válečné procesy v Evropě

Stíhání dalších válečných zločinců bylo zahrnuto již v článku 5 statutu Mezinárodního vojenského tribunálu v Norimberku. Díky tomuto článku se předpokládalo, že dojde k potrestání i dalších podezřelých z válečných zločinů, kteří nebyli zahrnuti do Norimberského procesu. Právě v průběhu tohoto soudního přelíčení vycházely najevo další a další nacistické ukrutnosti, které bylo nutno zdokumentovat a připravit k procesům.²²⁷

Po vzájemné dohodě mezi Spojenci bylo možno soudit válečné zločince zvláště v jednotlivých německých okupačních zónách (americké, britské, francouzské a sovětské). Kromě zločinů proti míru, lidskosti a válečných zločinů mohli být samozřejmě stíháni i příslušníci zločinných organizací. Jako první byli souzeni dozorcí z koncentračních táborů, v listopadu 1945 například proběhl v americké okupační zóně soud s dozorcí a lékaři z koncentračního tábora v Dachau.²²⁸

Zprvu nikdo nevěřil zprávám o zločinech, které byly páčány v koncentračních táborech, protože se jednalo o tak hrozné informace, že je kdokoliv odmítl brát na zřetel. To se brzy změnilo s postupem spojeneckých vojsk na jaře 1945, kdy začaly zprávy o krutých činech z táborů vyplouvat na povrch. Tábor v Dachau sloužil také k testování nových léků a dalším lékařským pokusům, takže soud posuzoval nejen kruté chování dozorců, ale i jednání zdejších doktorů. Obžalovaní se hájili poslušáním rozkazů z vyšších míst, ale nakonec jich bylo třicet osm odsouzeno k trestu smrti. Souzeni byli rovněž dozorcí z koncentračního tábora v Belsenu v britské okupační zóně, kdy jedenáct obžalovaných obdrželo nejvyšší trest a ostatní dlouhodobý pobyt ve vězení.²²⁹

Po obžalování hlavních nacistických představitelů v rámci Norimberského procesu proběhly i následné soudy s druhou garniturou. Mezi léty 1946 až 1949 se v americké okupační zóně uskutečnilo dalších

²²⁷ HONZÍK, Miroslav, *Povstaňte, soud přichází*, Praha 1986, s. 157.

²²⁸ Tamtéž, s. 161–162.

²²⁹ Tamtéž, s. 162–163.

dvanáct procesů proti 199 obžalovaným vojákům, diplomatům, podnikatelům a lékařům. Nakonec bylo vyneseno třicet šest rozsudků smrti, dvacet tři doživotních trestů a 102 trestů odnětí svobody. Mezi tyto procesy spadaly například: „lékařský“ proces s Karlem Brandtem a dvaadvaceti dalšími obžalovanými, Milchův proces proti generálovi polnímu maršálovi Eberhardu Milchovi, „právnícký“ proces proti Josefu Alstötterovi a dalším třinácti osobám, proces s „Hlavním hospodářským a správním úřadem SS“ proti Oswaldu Pohlovi a sedmnácti spoluviníkům.²³⁰ Dále rovněž proces s „IG-Farben“ proti Carlu Krauchovi a dvaadvaceti dalším obviněným, proces s Friedrichem Flickem, Alfredem Kruppem a proces s „Wilhelmstrasse“.²³¹

V britské okupační zóně proběhl první proces proti porušovatelům mezinárodních úmluv o válce na moři – na lavici obžalovaných stanul kapitán německé ponorky U 852 Heinz-Wilhelm Eck a další čtyři členové jeho posádky, všichni podezřelí ze zabíjení trosečníků torpédovaných lodí. Kapitán Eck byl spolu se třemi členy posádky následně shledán vinným a odsouzení byli zastřeleni v Hamburku v prosinci 1945.²³²

Celkově se odhaduje, že dále došlo pod patronací Velké Británie k 541 procesům, Austrálie 275, Francie 271, Nizozemí 35, Polska 25, Norska 11, Kanady 5, Číny 2 a v Řecku k jednomu procesu.²³³

8.3 Procesy s válečnými zločinci na Dálném východě

Po ukončení druhé světové války znamenalo ustanovení Mezinárodního vojenského tribunálu pro Dálný východ v Tokiu snahu o potrestání japonských válečných zločinců. Tokijským tribunálem tato snaha nekončila, stovky dalších poválečných procesů se odehrávaly v mnoha dalších státech. Zjišťování důkazů, stíhání a zajišťování mnoha tisíc jiných Japonců obviněných z válečných zločinů si vyžádalo mnoho práce, proto k tomuto účelu vybudovali Spojenci rozsáhlý aparát. Hlavní tíži

²³⁰ DEMANDT, s. 248.

²³¹ HONIG, s. 527.

²³² HONŽÍK, s. 163–164.

²³³ DEMANDT, s. 248.

tohoto úkolu nesly britské a americké vojenské úřady. Každá z těchto zemí si ustanovila vlastní vyšetřovací komisi, Britové v Singapuru, Američané v Tokiu.²³⁴

8.3.1 Britské vojenské úřady

Vyšetřováním a souzením osob, které se dopustily válečných zločinů na britských státních příslušnících, bylo pověřeno vrchní velitelství spojeneckých pozemních sil pro jihovýchodní Asii. Tomuto vrchnímu velitelství podléhala rozsáhlá oblast Singapuru, Malajsie, Siamu, Francouzské Indočíny, Barmy, Hongkongu, Šanghaje, Britského severního Bornea, Nizozemské východní Indie. Byla ustanovena komise pro vyšetřování válečných zločinů a celá tato organizace byla nakonec podřízena pobočce generálního vojenského prokurátora, která se zodpovídala přímo generálnímu vojenskému prokurátorovi v Londýně.²³⁵

Činnost celého aparátu probíhala následovně. Po kapitulaci Japonska padly do spojeneckých rukou japonské síly v jihovýchodní Asii, s nimi rovněž personál zajateckých táborů, pověstný svou brutalitou. Všichni byli vyfotografováni a jejich snímky byly následně předkládány bývalým válečným zajatcům. Každému zajatci bylo předloženo šest fotografií, na jejichž základě byli identifikováni váleční zločinci. Bylo pořízeno přes 10 000 fotografií, které pak byly po identifikaci odeslány společně s přísaznými prohlášeními odboru pro registrování válečných zločinců v Singapuru. Odtud pak byly následně vysílány vyšetřovací skupiny.²³⁶

Tyto skupiny následně operovaly v celé oblasti, někdy v poměrně civilizovaných místech, někdy v hluboké džungli. Pomocí fotografií, přísazných prohlášení, výpovědí místních svědků a občasných dobrovolných přiznání obžalovaných zpracovaly skupiny jednotlivé případy a odesílaly je již uzavřené právnímu odboru komise pro

²³⁴ *The History of the United Nations War Crimes Commission*, London 1948, s. 381.

²³⁵ Tamtéž, s. 381.

²³⁶ Tamtéž, s. 382.

vyšetřování válečných zločinů. V každém jasně prokázaném případě zločinu předal právní odbor obžalovaného soudu. Bývalí angličtí zajatci se účastnili procesů jako svědkové, pokud se nemohli dostavit, použilo se jejich písemných přísahných výpovědí. Všechny případy však neproběhly takhle jednoduše – mnoho podezřelých z válečných zločinů zmizelo, protože byli ještě před kapitulací přeloženi do jiných oblastí. Pátrání po těchto zločincích i tak probíhalo s velkými úspěchy.²³⁷

Následné procesy založené na činnosti vyšetřovacích skupin se odehrávaly před britskými, australskými, nizozemskými nebo francouzskými soudy. Celkem dvanáct britských vojenských tribunálů bylo ustanoveno v Singapuru, Rangúnu, Hongkongu, Malajsií a na Britském severním Borneu. Do února 1948 bylo souzeno britskými soudy 931 japonských válečných zločinců.²³⁸

8.3.2 Vojenské úřady Spojených států amerických

Na základě směrnice vydané štábem náčelníků ozbrojených sil v USA bylo nařízeno vyšetřování, stíhání a zajištění všech osob podezřelých z válečných zločinů. Tato směrnice rovněž stanovila opatření týkající se předávání válečných zločinců, kteří byli stíháni i jinými státy. Rovněž zmocňovala vrchního velitele spojeneckých sil generála MacArthura ke zřizování zvláštních mezinárodních soudů, stejně jako opravňovala vojenské velitele všech zemí podílejících se na okupaci Japonska ke zřizování vojenských soudů k souzení válečných zločinů.²³⁹

Došlo k ustanovení dvou úřadů pro vyšetřování válečných zločinů – první se zabýval stíháním hlavních japonských zločinců (Tokijský tribunál), druhý vyšetřoval a stíhal ostatní válečné zločince. Tato druhá organizace identifikovala, vypátrala, zajistila a postavila před soud tisíce japonských válečných zločinců. Vyšetřovací divize vyšetřila téměř 3 000

²³⁷ *The History of the United Nations War Crimes Commission*, s. 382.

²³⁸ Tamtéž, s. 382–383.

²³⁹ Tamtéž, s. 383.

případů a její působnost se vztahovala na oblasti Barmy, Siamu, Francouzské Indočíny, Malajsie, Singapuru, Sumatry, Jávy a Bornea.²⁴⁰

Unikátní proces probíhal například na ostrově Guam (nejjižnější část souostroví Mariany v severozápadním Pacifiku) pod patronací Spojených států amerických a admirála Johna D. Murphyho.²⁴¹ Po dlouhých letech jednání Guamského válečného tribunálu, kdy se mimo válečné zločiny a krutého zacházení s válečnými vězni projednávaly i takové věci, jako kanibalismus, se dospělo v květnu 1949 ke konečným rozsudkům. Celkově bylo obžalováno 148 Japonců a příslušníků tichomořských národů, 123 z nich byli příslušníci Císařské armády. Bylo vyneseno třicet rozsudků smrti, ale několika z nich byl posléze zmírněn trest na odnětí svobody. Z tohoto důvodu byl nakonec na Guamu vykonán nejvyšší trest pouze u deseti odsouzených.²⁴²

V průběhu konání Tokijského procesu se paralelně odehrával i soud s válečnými zločinci v Nankingu, kteří se podíleli na hromadných ukrutných činech páchaných zde v průběhu let 1937 až 1938. V Tokiu se na lavici obžalovaných zodpovídal generál Iwane Macui, který byl posléze odsouzen k trestu smrti, stejně jako generálové Hisao Tani a Rensuke Isogai v Nankingu.²⁴³

Před vojenský soud v Manile byl postaven i generál Masaharu Homma, který byl jako vrchní velitel japonských sil při invazi na Filipíny uznán zodpovědným za bataanský pochod smrti v průběhu roku 1942. Vojenský soud ho odsoudil k nejvyššímu trestu, který byl následně vykonán v dubnu 1946.²⁴⁴

²⁴⁰ *The History of the United Nations War Crimes Commission*, s. 383–385.

²⁴¹ MAGA, Timothy, „*Away from Tokyo*“. *The Pacific Islands War Crimes Trials 1945–1949*. In: *The Journal of Pacific History* 36, 2001, 1, s. 37.

²⁴² Tamtéž, s. 50.

²⁴³ BIX, s. 470.

²⁴⁴ MACARTHUR, s. 174.

8.3.3 Australské vojenské soudy

První zprávy o páčání válečných zločinů na australských vojácích se objevily po japonské invazi na Nové Británii v lednu 1942. Zprávy přinesli vojáci, kteří uprchli z tohoto ostrova na pevninu. I zprávy o dalších japonských zvěrstvech přinesli do Austrálie většinou vojáci, jimž se podařilo uniknout před zajetím. Na základě těchto informací začaly australské vojenské úřady shromažďovat údaje od důstojníků i vojáků o porušování válečných zákonů Japonci.²⁴⁵

Dne 8. června 1944 jmenovala australská vláda zvláštního komisaře pro vyšetřování válečných zločinů, kterých se Japonci dopustili na příslušnících australské armády. Komisařem byl jmenován sir William Webb, předseda australského Nejvyššího soudu, později jmenovaný předsedou Mezinárodního vojenského tribunálu pro Dálný východ.²⁴⁶

Po japonské kapitulaci získaly australské úřady další důkazní materiál od osvobozených zajatců a internovaných civilistů, což později vedlo k zatčení a usvědčení mnoha obviněných japonských válečných zločinců. Krátce po kapitulaci Japonska bylo rovněž v Austrálii uzákoněno nařízení, které zmocňovalo generálního guvernéra po dohodě s vojenskými veliteli zřizovat vojenské soudy pro stíhání válečných zločinců.²⁴⁷

Australský odbor pro vyšetřování válečných zločinů působící v Singapuru byl ustanoven v prosinci 1945 a zabýval se převážně případy, které se odehrály v Malajsii, na barmsko-siamské železnici a v Nizozemské východní Indii. Úzce samozřejmě spolupracoval s britskými úřady pro vyšetřování válečných zločinů, stejně jako s nizozemskými vojenskými úřady na Jávě. Bylo zřízeno mnoho australských soudů,

²⁴⁵ *The History of the United Nations War Crimes Commission*, s. 386.

²⁴⁶ Tamtéž, s. 387.

²⁴⁷ Tamtéž, s. 387.

mnozí váleční zločinci byli souzeni britskými vojenskými soudy, při kterých zasedal vždy jako člen i australský zástupce.²⁴⁸

²⁴⁸ *The History of the United Nations War Crimes Commission*, s. 388.

9 ZÁVĚR

Hlavním cílem diplomové práce je zmapování průběhu Tokijského tribunálu, přičemž nebyly opomenuty ani události těsně předcházející tomuto procesu s japonskými válečnými zločinci. Jedná se zejména o vstup Japonského císařství do druhé světové války na straně nacistického Německa. K tomuto rozhodnutí vedlo několik faktorů.

Nástup japonského militarismu byl patrný již od 30. let, kdy vyústil v postupné sblížení s Hitlerovým nacistickým Německem. Právě na začátku 30. let došlo k vyprovokování „incidentu“ v Číně, tedy konfliktu bez oficiálního vyhlášení války. V průběhu této agrese se odehrály kruté zločiny na civilním obyvatelstvu, které vyvrcholily dobytím Nankingu na konci roku 1937, po kterém následovalo několikaměsíční vraždění.

Vzhledem k tomuto vývoji na asijském kontinentu a vzrůstajícímu japonskému expanzionismu přistoupily Spojené státy americké k rozsáhlým ekonomickým sankcím, které měly dalekosáhlý dopad na japonské hospodářství, které nebylo surovinově soběstačné. Především se začala nedostávat životně důležitá ropa a japonská vláda, která musela čelit brzy hrozícímu nedostatku této suroviny, se rozhodla pro urychlení válečných příprav. Tyto přípravy probíhaly již od počátku roku 1941 a 7. prosince téhož roku vyústily do překvapivého a úspěšného útoku na americkou tichomořskou základnu na Havajských ostrovech.

O den později schválil Kongres vstup Spojených států do války proti Japonsku, čímž začala válka v Pacifiku. Její počátek se nesl v duchu rychlých a překvapivých vítězství Japonska. Velmi brzy byl dobyt britský Singapur i Filipíny. Přelomem se staly teprve dvě důležité bitvy v polovině roku 1942 – bitva v Korálovém moři a o Midwayské ostrovy, ve kterých již Japonci nezaznamenali svá dřívější drtivá vítězství.

Následovaly dlouhotrvající a úporné boje, které začaly na ostrově Guadalcanal a pokračovaly až k Okinawě a Iwodžimě, kdy se spojenecká vojska ocitla již blízko Japonským ostrovům. I přes utrpěné materiální

škody a obrovské ztráty na lidských životech Japonsko odmítalo přistoupit ke kapitulaci, proto se Spojené státy americké nakonec rozhodly přistoupit ke shoení atomových bomb na japonská města Hirošimu a Nagasaki na počátku srpna 1945. Japonsko krátce poté přistoupilo na podmínky Postupimské deklarace a jeho zástupci podepsali 2. září 1945 na palubě americké lodi *Missouri* kapitulační dokument.

Následovalo téměř sedm let spojenecké okupace Japonska, která se stala prospěšnou pro obě strany. Především se snažila zreformovat japonskou vládu a zmodernizovat celý stát, což se ve velké míře podařilo. Hlavní postavou okupační správy se stal americký generál Douglas MacArthur, který jako nejvyšší spojenecký velitel sice postupoval podle direktiv zasílaných z Washingtonu, ale zároveň se snažil o lidský přístup k národu s dlouhou kulturní tradicí.

Pro Japonsko nastala doba velkých reforem, které měly v prvé řadě zdemokratizovat dříve militaristický stát. Tyto reformy obsahovaly snahu o ženskou emancipaci a větší demokratizaci školského, právního a hospodářského principu. Roku 1947 byla rovněž přijata nová ústava, která nahrazovala ústavu z doby Meidži.

Další reformní kroky se zaměřovaly na hospodářský sektor, kde se spojenecká okupační správa snažila o rozbití tzv. *zaibacu*, velkých průmyslových a finančních konglomerátů. Omezení vlivu těchto koncernů se podařilo udržet jen po dobu okupace, po jejím skončení získaly koncerny opět na síle a vlivu. Spojenecká okupace byla ukončena podepsáním sanfranciské mírové smlouvy (8. září 1951), na jejímž základě získalo Japonsko od dubna následujícího roku zpět svoji suverenitu a nezávislost.

V průběhu spojenecké okupace se odehrál i Mezinárodní vojenský tribunál pro Dálný východ, který zasedal v Tokiu od května 1946 do listopadu 1948. V rámci tohoto procesu byli souzeni japoňští váleční zločinci, přičemž na lavici obžalovaných usedli většinou zástupci vojenských či politických sil. Obviněno bylo celkem dvacet osm osob,

z nichž se konce procesu nedožili dva z obžalovaných, dr. Šúmei Ókawa byl zproštěn všech obvinění a prohlášen za duševně nezpůsobilého.

Potrestání válečných zločinců se stalo hlavním cílem Spojenců již v průběhu druhé světové války. Po roce 1945 dostaly válečné zločiny zcela nový význam a muselo se přistoupit k jejich novému definování. Primárně měly být souzeny zločiny proti míru, válečné zločiny a zločiny proti lidskosti. Právním základem se stala Charta mezinárodního vojenského tribunálu pro Dálný východ, která byla vyhlášena na počátku roku 1946. Tato Charta ustanovila složení, soudní působnost a funkce budoucího Tokijského tribunálu s japonskými válečnými zločinci. Charta rovněž obsahovala vymezení nově zformulovaných zločinů proti míru a lidskosti.

Dále v průběhu února a března začala Mezinárodní sekce žaloby pracovat na vypracování obžaloby, stejně jako na výsleších prvních svědků a shromažďování prvních dokumentů důležitých pro pozdější proces. Vrchním žalobcem byl jmenován americký zástupce Joseph B. Keenan, kterému samozřejmě pomáhali další právníci. Výkonný výbor této Mezinárodní sekce obžaloby následně zveřejnil seznam osmadvaceti obviněných, kteří měli být souzeni Tokijským tribunálem. Mezi obžalovanými byli jak zástupci vojenských sil, tak politici a diplomaté.

Obžalováni byli: generál Sadao Araki, generál Kendži Dohihara, plukovník Kingoró Hašimoto, polní maršál Šunroku Hata, Kiičiró Hiranuma, Kóki Hirota, Naoki Hošino, generál Seiširó Itagaki, Okinori Kaja, markýz Kóiči Kido, generál Heitaró Kimura, Kuniaki Koiso, generál Iwane Macui, Jósuke Macuoka, generál Džiró Minami, generál Akira Mutó, admirál Osami Nagano, admirál Takazumi Oka, dr. Šúmei Ókawa, generál Hiroši Óšima, generál Kenrjó Sató, Mamoru Šigemicu, admirál Šigetaró Šimada, Tašio Širatori, generál Teiči Suzuki, generál Hideki Tódžó, Šigenori Tógó, generál Jošidžiró Umezu. Konečný rozsudek si nakonec vyslechlo pětadvacet obviněných.

První zasedání Tokijského tribunálu se odehrálo 3. května 1946 v bývalé budově Ministerstva války. Proces pak trval téměř dva a půl roku. Obžaloba se skládala z 55 bodů, které byly rozděleny na tři oddíly – prvních 36 bodů vymezovalo zločiny proti míru, v jejichž rámci byly zařazeny body popisující široké spiknutí, vedení agresivní války proti Spojencům a Číně. Druhá skupina 16 bodů se týkala činů vraždy, stejně jako válečných zločinů a zločinů proti lidskosti. Poslední tři body zahrnovaly zločiny proti lidskosti a válečné zločiny páchané na válečných zajatcích.

Žaloba předkládala své důkazní materiály (smlouvy, dohody a další dokumenty) téměř po dobu osmi měsíců do ledna 1947 a vyslechla přes na 109 svědků, u dalších 561 doložila písemná svědectví. Obhajoba se pak dalších jedenáct měsíců snažila prokázat nevinnu obžalovaných, předvolala 310 svědků a předložila 214 dalších písemných svědectví.

Každý z obviněných měl k dispozici amerického a japonského právníka, velmi často se ale spolu nedokázali domluvit na jednotném postupu. Problémem se ukázalo i dvojjazyčné vedení procesu (v angličtině a japonštině), protože docházelo ke zkreslení překladu z jednoho do druhého jazyka a mnoho pasáží pro svůj nejednoznačný překlad muselo být postoupeno zkušeným lingvistům.

Poslední svědectví byla zaznamenaná v polovině dubna 1948, následně byl Mezinárodní vojenský tribunál pro Dálný východ na půl roku odročen, aby mohl být v listopadu vynesena rozsudek. Na jeho základě bylo sedm obžalovaných odsouzeno k trestu smrti oběšením – Dohihara, Hirota, Itagaki, Kimura, Macui, Mutó a Tódžó. Šestnáct dalších obviněných bylo odsouzeno k doživotnímu vězení – Araki, Hašimoto, Hata, Hiranuma, Hošino, Kaja, Kido, Koiso, Minami, Oka, Óšima, Sató, Šimada, Širatori, Suzuki, Umezu. Ministr zahraničí Tógó byl odsouzen k dvacetiletému vězení, ale roku 1949 ve vězení zemřel. Diplomát Šigemicu obdržel sedmiletý trest odnětí svobody, ale již v roce 1950 byl podmíněčně propuštěn. Z odsouzených Koiso, Širatori a Umezu zemřeli

ve vězení, zbylých třináct bylo podmíněčně propuštěno po skončení spojenecké okupace Japonska.

Po vynesení rozsudku ještě ten samý měsíc generál MacArthur potvrdil v plném rozsahu toto rozhodnutí Mezinárodního vojenského tribunálu pro Dálný východ a zamítl všechny žádosti o odložení poprav. Přes okamžité odvolání několika obhájců k americkému Nejvyššímu soudu, byl nakonec konečný verdikt uznán a 23. prosince 1948 byl na nádvoří tokijské věznice Sugamo vykonán rozsudek smrti provazem na sedmi obžalovaných.

Na Tokijský tribunál pohlížela japonská veřejnost zcela odlišně, než tomu například bylo u obdobného Norimberského procesu v Německu. V Japonsku byli před soud postaveni vysocí představitelé militantních kruhů i zástupci politického vedení, kteří se činili zodpovědní za vstup Japonska do války. Zcela stranou stála osoba císaře Hirohita, který nebyl volán k zodpovědnosti a mohl si zachovat nadále svoji funkci v lehce pozměněné podobě. Především Američané pochopili, že osoba císaře je naprosto klíčová ke zdárnému průběhu okupace a k nastolení demokratických reforem, které měly za úkol přiblížit tradiční Japonsko blíže modernímu době, což se také ve velké míře v následujících letech podařilo.

10 BIBLIOGRAFIE

10.1 Prameny a literatura

ANDERSON, Janice, *Nejkrutější válečné zločiny v dějinách*, Frýdek-Místek 2009.

AUER, James E. (ed.), *From Marco Polo Bridge to Pearl Harbor. Who Was Responsible?*, Tokyo 2010.

BENEDICTOVÁ, Ruth, *Chryzantéma a meč*, Praha 2013.

BIX, Herbert P., *Hirohito a vznik moderního Japonska*, Praha 2002.

BOISTER, Neil, CRYER, Robert (edd.), *Documents on the Tokyo International Military Tribunal. Charter, Indictment and Judgments*, Oxford 2008.

BOISTER, Neil, *The Tokyo International Military Tribunal. A Reappraisal*, Oxford 2008.

BROŽ, Ivan, *Pearl Harbor*, Praha 2011.

BROŽ, Ivan, *Vůdcové*, Praha 2001.

CRAIG, Albert M., REISCHAUER, Edwin O., *Dějiny Japonska*, Praha 2009.

DEMANDT, Alexander, *Moc a právo. Velké hrdelní procesy*, Praha 1998.

EDGERTON, Robert B., *Válečníci vycházejícího slunce. Historie japonského válečnictví*, Praha 2002.

FELTON, Merk, *Japonské gestapo. Vraždění, Chaos a mučení ve válečné Asii*, Praha 2010.

FINN, Richard B., *Winners in Peace. MacArthur, Yoshida and Postwar Japan*, Berkeley 1992.

HONZÍK, Miroslav, *Povstaňte, soud přichází*, Praha 1986.

IGUCHI, Takeo, *Demystifying Pearl Harbor. A New Perspective from Japan*, Tokyo 2010.

IRVING, David, *Norimberk. Poslední bitva*, Praha 1997.

JANSEN, Marius B., *The Making of Modern Japan*, Cambridge 2000.

MACARTHUR, Douglas, *Odvaha byla pravidlem*, Praha 2010.

MINEAR, Richard H., *Victors' Justice. The Tokyo War Crimes Trial*, Michigan 2001.

POULÍČEK, Jaroslav, *Druhá světová válka*, Praha 2010.

RAGINSKIJ, Mark Jurjevič, *Mezinárodní proces proti hlavním japonským válečným zločincům*, Praha 1952.

REES, Laurence, *Peklo na Východě*, Praha 2011.

RÖLING, Bernard Victor Aloysius, *Tokijský proces*, Praha 1995.

RUSSEL, Edward, F. L., *Rytíři Bušidó*, Praha 2012.

SCHOM, Alan, *Americký orel proti vycházejícímu slunci*, Brno 2005.

SKŘIVAN, Aleš, *Cestou samurajů*, Praha 2005.

SKŘIVAN, Aleš, *Japonská válka 1931–1945*, Praha 1997.

SKŘIVAN, Aleš, *Pád Nipponu*, Praha 2006.

SMIRNOV, Lev Nikolajevič, *Soud v Tokiu*, Praha 1979.

SMITH, Peter C., *Bitva o Midway*, Brno 2005.

The History of the United Nations War Crimes Commission, London 1948.

TOLAND, John, *The Rising Sun. The Decline and Fall of the Japanese Empire 1936–1945*, New York 1970.

USHIMURA, Kei, *Beyond the ‚Judgment of Civilization‘. The Intellectual legacy of the Japanese War Crimes Trials 1946–1949*, Tokyo 2003.

10.2 Články

ALBRECHT, A. R., *War Reprisals in the War Crimes Trials and in the Geneva Conventions of 1949*. In: *The American Journal of International Law* 47, 1953, 4, s. 590–614.

BISHOP, William W. Bishop Jr., *Koki Hirota et al. v. Douglas MacArthur*. In: *The American Journal of International Law* 43, 1949, 1, s. 170–172.

BOYD, Carl, *The Berlin-Tokyo Axis and Japanese Military Initiative*. In: *Modern Asian Studies* 15, 1981, 2, s. 311–388.

BROOK, Timothy, *The Tokyo Judgment and the Rape of Nanking*. In: *The Journal of Asian Studies* 60, 2001, 3, s. 673–700.

CASSESE, Antonio, *Reflections on International Criminal Justice*. In: *The Modern Law Review* 61, 1998, 1, s. 1–10.

COMYNS-CARR, A. S., *The Judgment of the International Military Tribunal for the Far East*. In: *Transactions of the Grotius Society* 34, 1948, s. 141–151.

COMYNS-CARR, A. S., *The Tokyo War Crimes Trial*. In: *Far Eastern Survey* 18, 1949, 10, s. 109–114.

GREEN, L. C., *International Crimes and the Legal Process*. In: *The International and Comparative Law Quarterly* 29, 1980, 4, s. 567–584.

Far Eastern Commission. In: *International Organization* 5, 1951, 3, s. 651–655.

FISHEL, Wesley R., *Japan under Macarthur. Retrospect and Prospect*. In: *The Western Political Quaterley* 4, 1951, 2, s. 210–225.

FINCH, George A., *The Nuremberg Trial and International Law*. In: *The American Journal of International Law* 41, 1947, 1, s. 20–37.

HAGAN, John, LEVI, Ron, *Crimes of War and the Force of Law*. In: *Social Forces* 83, 2005, 4, s. 1499–1534.

HONIG, F., *War Crimes Trials. Lessons for the Future*. In: *International Affairs* 26, 1950, 4, s. 522–532.

International Military Tribunal for the Fast East. In: *International Organization* 3, 1949, 1, s. 184–186.

MACKENZIE, S. P., *The Treatment of Prisoners of War in World War II*. In: *The Journal of Modern History* 66, 1994, 3, s. 487–520.

MAGA, Timothy, *‘Away from Tokyo’: The Pacific Islands War Crimes Trials 1945–1949*. In: *The Journal of Pacific History* 36, 2001, 1, s. 37–50.

MASLAND, John W., *Post-War Government and Politics of Japan*. In: *The Journal of Politics* 9, 1947, 4, s. 565–587.

MCNELLY, Theodore, *The Japanese Constitution. Child of the Cold War*. In: *Political Science Quarterly* 74, 1959, 2, s. 176–195.

MERON, Theodor, *Reflections on the Prosecution of War Crimes by International Tribunals*. In: *The American Journal of International Law* 100, 2006, 3, s. 551–579.

MOORE, Ray A., *Comment. Reflections on the Occupation of Japan*. In: *The Journal of Asian Studies* 38, 1979, 4, s. 721–734.

NEUMANN, Franz, *The War Crimes Trials*. In: *World Politics* 2, 1949, 1, s. 135–147.

PELLA, Vespasian V., *Towards an International Criminal Court*. In: *The American Journal of International Law* 44, 1950, 1, s. 37–68.

ROWE, David Nelson, *The New Japanese Constitution*. In: *Far Eastern Survey* 16, 1947, 2, s. 13–17.

RESUMÉ

This Thesis is focused on the development of the Tokyo International Military Tribunal with Japanese war criminals as well as the events immediately preceding. This Thesis also includes the explanation of main causes and reasons, which led to the Japanese participation in World War II. This conflict ended for Japan on September 2, 1945, with the signing the Terms of Surrender.

Almost seven years of Allied occupation of Japan followed, beneficial to both parts. SCAP tried to reform and modernize entire state together with Japanese government. The main character of the Allied occupation became U. S. General Douglas MacArthur, who as Supreme Allied Commander followed the directives sent from Washington, but also tried on human approach to a nation with a long cultural tradition. For Japan, there was a period of great reforms, which should primarily democratize previously militaristic state. These reforms included the efforts of women's emancipation and greater democratization of the education, legal and economic principles. 1947 was also adopted a new Constitution, which replaced the Constitution of the Meiji period.

During the Allied occupation took place the International Military Tribunal for the Far East, which took place in Tokyo from May 1946 to November 1948. Japanese war criminals were charged, most of the representatives of military or political forces. Totally, twenty-eight persons were charged, two of the defendants died before the end of the process. Dr. Okawa was acquitted of all charges and declared mentally unfit.

The Charter of the International Military Tribunal for the Far East, which was announced at the beginning of 1946, has become the legal basis of this Trial. This Charter established the functions of the court of the Tokyo tribunal of Japanese war criminals. The Charter also contained a newly formulated definition of crimes against peace and humanity.

According to the final Judgment, seven defendants were sentenced to death by hanging - Doihara, Hirota, Itagaki, Kimura, Matsui, Muto and Tojo. They were executed at Sugamo Prison on December 23, 1948. Sixteen other defendants were sentenced to life imprisonment - Araki, Hashimoto, Hata, Hiranuma, Hoshino, Kaya, Kido, Koiso, Minami, Oka, Oshima, Sato, Shimada, Shiratori, Suzuki, Umezu. Foreign Minister Togo was sentenced to twenty years in prison and died in prison in 1949. Shigemitsu received a seven-year prison sentence, in 1950 he was paroled. Koiso, Shiratori and Umezu died in prison, and the remaining thirteen were paroled after the end of the Allied occupation of Japan.